

המדור הביבליוגרפי

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת תורניים בשנת תשע"ג

רשימה קודמת:

אסיא צ"ט-ק' (כרך כ"ה, חוב' ג-ד), מרחשון תשע"ו, עמ' 135-177

תוכן הפרקים

א.	תפילין, תפילה, ברכות	1 - 36
ב.	שבת	37 - 111
ג.	מועדים	112 - 147
ד.	איסור וטהרה	148 - 192
ה.	נדרים, צדקה, מילה	193 - 218
ו.	רפואה, השתלות	219 - 255
ז.	נשים, הפריות	256 - 306
ח.	נזיקין, הפלות	307 - 325

רשימת הספרים וכתבי העת

1. אור ישראל סה
2. אור השבת כד
3. אור תורה
4. אמונת עתיך 97-100
5. אמרות טהורות א-ב
6. אמרי אליהו א, ב
7. בדבר המשפט א
8. בית הלל מז, מח
9. בית ועד לחכמים
10. בצל החכמה-גנוזים
11. בצל הטוב א
12. גבורות אליהו או"ח
13. גינת ורדים יד-יח
14. דבר אברהם
15. דרך בת עמי א-ב
16. דרכי נועם
17. הלכה למשה א
18. הרי יהודה ג
19. ויען דוד ו-ז
20. ויען הכהן א
21. ויען שמואל טו
22. זכור לאברהם ה
23. זרע יעקב לב, לג
24. יורו משפטיך ליעקב יג
25. ישורון כז, כח
26. ישיב יצחק לב, לג
27. לך שלמה
28. המאור חנא, חנב, תנר
29. מאמר מרדכי ד
30. מוריה
31. מחוקק במשענותם או"ח א
32. מחקרי ארץ א, ב
33. מחקרי ארץ ב, ג
24. מכון הוראה ומשפט ה, ו
25. מנחת אשר א
26. מנחת חן ב
27. מקבציאל לט
28. משנה הלכות יח
29. משפט החושן א
30. נזר התורה כג
- מכון אור ישראל, מאנסי
- מפיצי אור השבת, ניו יורק
- ישיבת כסא רחמים, בני ברק
- מכון התורה והארץ, אשקלון
- הרב אליהו בנימין מאדאר, בני ברק
- הרב אליהו מלכא, כרמיאל
- הרב דוד ברדוגו, ירושלים
- לזכר ר' הלל טוטיאן, ירושלים
- מבצר הכוללים דקרית יואל, מונרו
- הרב בצלאל שטרן, ירושלים
- הרב בצלאל טוביה וטנשטיין, מונסי
- הרב יוסף אליהו הנקין, ניו יורק
- תלמידי וחסידיו סאטמאר, ברוקלין
- הרב אברהם דרעי, אשדוד
- הרב יוחאי עמר, קרית מלאכי
- הרב מרדכי הלוי, מצרים
- הרב יניב נסיר, אלעד
- הרב יהודה משה יוסף, ירושלים
- הרב חיים יוסף דוד וייס, אנטוורפן
- הרב אדיר הכהן, בני ברק
- ישיבת כסא רחמים, בני ברק
- כולל זכור לאברהם, ביתר עילית
- כוללים בשיכון סקווירא, ניו יורק
- הרב יעקב אביחצירא, תאפילאלת במרוקו
- מאסף תורני, ניו יורק-ירושלים
- הרב יצחק שמואל שכטר, נתניה
- הרב שלמה אצבאן, מרוקו
- הרב יעקב אמסעל, מאנסי
- הרב מרדכי אליהו, ירושלים
- הוצאת מוריה, ירושלים
- הרב יוסף שמואליאן, בני ברק
- הרב רזיאל יהונתן, בני ברק
- הרב רחמים משה שעיר, ירושלים
- כוללי עיון דחסידי בעלזא, ירושלים
- הרב אשר וייס, ירושלים
- הרב נח אייזיק אהלבוים, קווינס
- ישיבת אהבת שלום, ירושלים
- הרב מנשה קליין, ברוקלין-ירושלים
- הרב שלמה בארי, מודיעין עילית
- ישיבת נזר התורה, ירושלים

31. **עמא דבר ב**
 32. **עמק הלכה ב**
 33. **עמק התשובה ט**
 34. **עץ חיים יח, יט**
 35. **קול התורה עה, עו**
 36. **רב פעלים א-ד**
 37. **רפואה ומשפט**
 38. **שאלות ותשובות מהר"י שטייף**
 39. **שו"ת אריאל ב**
 40. **שמע שלמה ז**
 41. **שנות דור ודור ד**
 42. **שערי הוראה טז**
 43. **שערי צדק יג**
 44. **שערי ציון א-ב**
 45. **תורה לשמה**
 46. **תחומין לג**
 47. **תל תלפיות סח**
 48. **תפארת שבתפארת ח**
- הרב עמרם אדרעי, ירושלים
 הרב טוביה גולדשטיין, ברוקלין
 הרב יחזקאל רוטה, ברוקלין
 ברוקלין
 אגודת ישראל באירופה, לונדון
 הרב יוסף חיים, בגדד
 האגודה לרפואה ומשפט בישראל
 הרב יונתן שטייף, בודפשט וברוקלין
 אריאל, ירושלים
 הרב שלמה משה עמאר, בני ברק
 ארטסקול; הרב ראובן דב דסלר, קליבלנד
 בית הוראה, בני ברק
 מכון משנת הרמב"ם, קרית אונו
 מוסדות טשכנוב, ירושלים
 הרב יוסף חיים, בגדד
 מכון צומת, אלון שבות
 קהלות חניכי הישיבות, בני ברק
 ישיבה גדולה אמרי יוסף ספינקא, בארא פארק

מפתח השמות

- אביחצירא, ר' יעקב 284
 אברגיל, ר' אליהו 308
 אדרעי, ר' עמרם 150
 אהלבוים, ר' נח אייזיק 54, 112, 126, 187, 169, 206, 235, 239,
 262, 257
 אורבך, ר' שלמה זלמן 61
 איבר, ר' מנחם 71
 איגרא, ר' אליעזר 310
 איזנבך, ר' יעקב 81
 איזנברגר, ר' ישראל יוסף 58, 163
 אינדיג, ר' אריה אשר יצחק 152
 אליהו, ר' מרדכי 55, 86, 108
 אלישיב, ר' יוסף שלום 207, 277, 297,
 299
 אצבאן, ר' שלמה 23
 ארוש, ר' שלום 222
 אריאל, ר' יעקב 217
 אשכנזי, ר' יהושע 133
 בארי, ר' שלמה 309, 314, 321
- בוארון, ר' ציון 304, 325
 בזגלו, ר' יניב 180, 188
 בוכמן, יעל 220
 בורשטיין, ר' מנחם 171
 בן שמעון, ר' מסעוד 113
 בניאל, ר' לוי יצחק 78
 בקשי דורון, ר' אליהו 318
 ברגר, ר' שמואל 140
 ברדוגו, ר' דוד 302
 גאופטמן, ר' אברהם צבי 288
 גוטמן, ר' צבי 223
 גולדברג, ר' זלמן נחמיה 320
 גולניסקי, ר' אברהם 73
 גולדשטיין, ר' טוביה 6, 9, 65, 116, 319
 גולדשמידט, ר' אליעזר 297
 גליק, ר' ברוך 3
 גנחובסקי, ר' אברהם 136
 גרוס, ר' מרדכי 227
 גרינולד, ר' יצחק ישראל דב 38
 דבליצקי, ר' שריה 141

- דינפלד, ר' אברהם 70
 דנדרוביץ, ר' ישראל 233
 דרור, ר' שמעון 325
 דרעי, ר' אברהם 200
 האיתן, ר' אליהו 322
 הופמן, ר' יששכר דב 225
 הכהן, ר' אדיר 147, 146, 127, 104
 הלוי, ר' מרדכי 121, 213, 255, 305, 313
 הלפרין, ר' אלחנן 155
 הלפרין, ר' מרדכי 326
 הנקין, ר' יוסף אליהו 14, 61
 וזנר, ר' שמואל 69
 וטנשטיין, ר' בצלאל טוביה 1, 28, 39, 40, 60, 83-85, 92, 94, 120, 132, 162, 174, 245, 251
 וידר, ר' חיים 125
 ויטל, ר' חיים 220
 וייטמן, ר' זאב 150
 וייס, ר' אשר 62, 63, 82, 88, 91, 123, 230, 234, 249, 253, 271, 272, 277, 279-281, 285
 וייס, ר' חיים יוסף דוד 19, 41, 59, 77, 103, 111, 136, 156, 161, 166, 209, 236, 240, 241, 270, 276, 289, 290, 293, 303, 307, 311
 וייצמן, ר' גדעון 102, 258
 וירצבורגר, אורי 219
 ולדמן, ר' גבריאל 171
 ורהפטיג, ר' איתמר 316
 זורגר, ר' משה זאב 131
 זולטי, ר' בצלאל 299
 זימרמן, ר' שרגא פיבל 114
 חזות, ר' יחיאל 68
 חיים, ר' יוסף 2, 5, 10, 12, 25, 27, 36, 37, 45, 66, 93, 118, 119, 130, 137, 139, 183, 186, 189, 190, 193, 195-197, 214, 216, 218, 225, 265, 266, 274, 283, 291, 292, 300, 324
 טולידנו, ר' מרדכי 259
 טרגר, ר' יחיאל מיכל 212
- יאקאב, ר' יצחק אליעזר 150
 יהונתן, ר' רזיאל 22, 53, 109
 יוסף, ר' יהודה משה 33, 278
 יוסף, ר' עובדיה 238
 יפרח, אסתר 224
 יצחקוב, ר' אסי 231
 ישראלי, ר' שאול 258
 כהן, ר' חיים זוסמן 148
 כהן, ר' יצחק אייזיק 145
 כהן, ר' נסים 250
 כץ, ר' אריה 79, 167, 242, 264, 323
 כץ, ר' דוד זושא 248
 כץ, ישראל 316
 לביא, ר' אליהו 315
 לוי, ר' שלמה 89
 לוין, ר' אברהם דב 298
 לזר, ר' ברל 304
 ליברמן, ר' יוסף 34, 42, 144
 ליכטנשטיין, ר' אהרן 142
 ליכטר, ר' הלל 52
 לנדאו, ר' דב 150
 מאדאר, ר' אליהו בנימין 165, 172, 179
 מאזוז, ר' מאיר 302
 מבורך, תומר 252
 מוצרי, ר' שלום 158
 מחפוד, ר' בניהו 134
 מלאכי, ר' חיים 151
 מלבר, ר' יצחק 170
 מלכא, ר' אליהו 74, 138, 153, 157, 182, 184, 295
 מלצר, ר' איסר זלמן 61
 מצגר, ר' יעקב 151
 מרמלשטיין, ר' משה יחיאל 4
 נמיר, סודי 208
 נסיר, ר' יניב 30
 סגל, ר' חיים שלום 135
 סופר, ר' בונם 159
 ספקטור, ר' יצחק אלחנן 148
 עוזיאל, ר' משה 313
 עמאר, ר' שלמה משה 149, 210, 238, 263, 273, 304, 325

עמר, זהר 220	רוטה, ר' יחזקאל 17, 44, 129, 173,
עמר, ר' יוחאי 177	261, 204, 185, 176
פופלונוש, ר' שלום שרגא פייש 3	רוטה, ר' משה 185, 306
פופר, ר' דב 247	רוטשילד, ר' אפרים 203
פישר, ר' יעקב 95	רט, ר' אודי 171
פסטרנק, ר' יהושע 49	רייזמן, צבי 154
פרויס, יצחק 219	שבדרון, ר' מנחם 110
פרידמן, ר' חיים 3	שגב, ר' ליאור 79
פרידמן, ר' נחום 124	שורץ, ר' אביהוד 76
פרץ, ר' ישראל 312	שטייף, ר' יונתן 13, 16, 32, 47, 64, 97,
פרץ, ר' מיכאל 50	275, 232, 215, 201, 191, 178, 164
פרקש, ר' יקותיאל 8	שטרן, ר' בצלאל 56, 75
צוריאל, ר' משה 202	שטרנבוך, ר' משה 237
צמח, ר' יעקב 3	שיש, ר' פנחס 287
קינסטליכר, ר' צבי 75	שכטר, ר' יצחק שמואל 35, 46, 87, 96,
קליין, ר' מנשה 7, 15, 20, 31, 50א, 51,	100, 143, 168, 175, 181, 205, 243,
72, 80, 99, 105, 106, 117, 122,	260, 267-269, 282, 286, 296
128	שלוש, ר' שלמה 210
קנייבסקי, ר' חיים 101	שלזינגר, ר' עקיבא יוסף 67
רבינוביץ, ר' אלכסנדר סנדר 73	שמואליאן, ר' יוסף 107
רובין, ר' יצחק מרדכי 160	שמש, אברהם אופיר 221
רוזן, ר' ישראל 98	שנדורפי, בניהו 208
רוזן, ר' שלום 90	שעיר, ר' משה רחמים 21, 24, 29, 43, 48,
רוזנברג, ר' יוסף 11	57, 101, 194, 198, 199, 211, 228
רוזנטל, ר' אברהם ישראל 226	שפיצר, ר' אברהם 115
רוט, ר' אליעזר 317	שרגא, ר' שי יצחק 246

מפתח הענינים

אבהות 207; אבלות 196, 254, 255; אבר 252; אוזניים 190, 191; אוטיסט 286; איטר 3-6, 30, 199, 212; אינפוזיה 46; איסור דרבנן 76; אלכוהול 296; אמבולנס 86; אמהות 258, 259; אנדרוגינוס 298; אף 218; אפודה 1; אצבע 10; אשכים 280.

בדיקות 171, 177; בדיקת חמץ 113; בין המצרים 127; ביצית 259, 260; ביקור חולים 231, 232; בישול 65, 80; בישולי נכרים 160, 161; בית חולים 41-43, 76, 88, 89, 99, 145, 250; בית כנסת 266; בית מרקחת 37; בכור 216; בקשות 48; בריאות 224; ברכות 30-35, 136; בתולים 166, 178, 179, 281.

גבס 7-8; גבורת אנשים 139, 267, 281, 300-302; גט 289, 299, 304; גידם 9; גלולות 167; ג'לטין 155; גליצין 125; גמ"ח 70, 320; גניקולוגיה 256; גרות 20, 210, 271; גרידה 325.

דדים 190; דילול 322; דימום 44; דם 103, 253; דם טבורי 91.

- הבדלה 50, 99, 140; הגומל 243; הוצאה 51, 59, 60; הזרעה מלאכותית 257; הנדסה גנטית 217; הפלות 247, 323, 324; הפריית 260-263, 272, 310; הצלה 40, 60, 81-85, 223, 229; הקאה 119; הקזה 197; הקפות 141; הקרנות 175; הרדמה 148; השתלות 11, 230, 243-248, 241; התעמלות 260; התקן 177.
- וויקי-טוקי 60; ויטמינים 71, 151, 152; וסת 165-169.
- זקנים 36, 41, 45, 113, 128, 197, 198, 231, 285; זריקות 90, 167, 269; זרע 261, 262, 265-267.
- חבלה 318; חולים 236; חולירע 254; חילוף פצוץ 321; חימום 64, 186; חלב 32, 153, 156; חליצה 306; חנוכה 142-145; חציצה 184-192; חקיקה 326; חרש 13, 25, 210, 292, 293, 299.
- טבילה 107, 169, 177; טבעת נובה 79, 184, 187; טומטום 266; טיי זקס 307; טלפון 62, 232; טריפות 149, 150.
- יד 211, 219; יולדת 88, 89, 177; יום טוב 120-126, 204, 205; יום כיפור 128-139; יחוד 285-287; יחוס 257; יין 118, 119; ירושה 310.
- כדורים 39, 70, 95, 129, 155, 165-169; כהנים 248-250, 281; כויה 92, 93; כינים 192; כליות 239; כפרה 130, 197; כפרות 128; כרות שפכה 279; כתובת קעקע 163; כתם 180.
- לולב 9, 30; לפני עיור 319.
- מבחנה 263; מרחום 97-100; מוות 237, 238; מום 195, 207, 208, 216, 303; מורדת 296; מורפיום 130; מזגן 83; מזון מלכות 157; מזונות 283, 297; מח עצם 240; מחיה המתים 34, 35; מי שברך 48; מילה 101-103, 200-209, 214; מינקת 156, 282; מיניים 31, 233; מכנה שם 218; מכשיר שמיעה 61, 62, 129; מלקחיים 205, 215; ממזר 264, 277, 278, 324; מניעת הריון 44, 189, 274, 275; מעגלים אלקטרוניים 62; מעוברת 69; מעלית 63; מצה 118, 119; מציצה 202, 203, 207; מרפאה 309; משחה 44, 108-110; משלוח מנות 146, 147; משקפים 51-57, 317.
- נדה 165-183; נדרים 193, 194; נטילת ידיים 26-29, 135; נישואין 293, 294; ניתוח 56, 132; ניתוחי מתים 245, 246; נכרים 29, 50, 64, 65, 84-87, 144, 244; נפלים 246, 247, 251; נר 36; נשיאת כפים 22.
- סגולות 72, 73, 162, 228; סוכה 140; סוכרת 96, 146, 153; סומא 2, 24, 33, 87, 142, 143, 283, 284, 319; סחרחורת 59; סירוס 269-271; סכיופרניה 288, 289; סמים 196, 304; סעודה שלישית 49; ספר תורה 5, 211, 212; ספרים 199.
- עדות 288, 308; עדשות 53, 58, 192; עובר 78-80, 323-325; עור 192; עטרה 209; עיטוש 225; עינים 47, 163, 184, 192, 194, 284; עירובין 111; עישון 121-125, 158, 159, 308; עליה לארץ 305; עצבים 131, 290; עקרות 77, 266; ערב שבת 37-41, 56.
- פאה נכרית 11; פגמים גנטיים 263, 272, 273; פדיון הבן 213-215; פונדקאות 258; פוריות 79, 95, 102, 194, 257, 264, 268; פזילה 291; פיקוח נפש 69, 73, 74, 80; פלסטר 106, 107; פסח 113-119; פסיקת בתי משפט 326; פצוע דכא 280; פצעים 173, 174, 177.
- צביעה 164; צהבת 201; צוואה 311, 312; ציפורן 104, 184, 185, 188; ציצית 1-2; צירים 181; צליאק 49; צמחים 217; צרבת 70; צרעת 25.

קבורה 248, 251-253; קונסרבטיבים 277; קטטר 15; קטיעה 234; קטלנית 276; קידוש 45, 46, 134; קידוש לבנה 112; קידושין 288, 291, 292; קימה 198; קמיע 274; קרובים 249; קריאת שמע 17, 18; קריאת התורה 24, 25, 138.

ראש השנה 128, 129; רבו 197; רבנים 307; רופא 80, 86, 120, 147, 182, 206, 227, 244, 287, 315-317; רחם 241, 242; ריח 50, 143; רפואה 219-230; רשלנות 316.

שבועה 195, 196; שבע ברכות 255; שבת 37-111; שהחיינו 33, 127; שואל 320; שוטה 290, 294, 296; שופר 129; שותפים 313; שחיטה 66, 67, 148; שחלות 175; שיניים 184, 185, 189; שכיב מרע 296, 312; שכירות 314; שכנים 309; שליח 241; שליח ציבור 25; שליחות 299; שלשול 19; שמאל 67; שמות 20, 21, 295; שנים מקרא ואחד תרגום 47; שערות 11, 12, 164, 184-186; שפעת 314; שתן 14-17, 265.

תאומים סיאמיים 235; תוספת שבת 43; תור 315; תותבות 117; תחבושת 28, 105, 111, 180; תפילה 19-21, 216, 230; תפילין 5-13; תרומת איברים 153, 230; תרופות 38, 59, 66, 71, 94, 114-116, 126, 151, 152, 221, 317; תשעה באב 128.

א. תפילין, תפילה, ברכות

1. אפודה של אנשי הצלה. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. שו"ת **בצל הטוב**, ח"א, סי' ב, עמ' כו-לג.
2. יש כמה טעמים לפטור את האפודה מציצית.
3. סומא בברכת הציצית. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ב, או"ח, סי' ז, 47.
4. המנהג פשוט שיברך.
5. דינו של האיטר בהלכה ובקבלה. הרב שלום שרגא פייש פאפאלאנאש. **גינת ורדים**, טו, תשע"ב, רנו-רסט, יז, תשע"ג, קעז-קצ, יח, רנד-רסא, פקסימילים. (דיני איטר במשנת המקובל רבי יעקב צמח, ופרסום ראשון מכתב יד ספרו זר זהב, עם תגובות הרבנים ברוך גליק וחיים פרידמן).
6. דיני איטר יד בהלכה. ערך הרב משה יחיאל מרמלשטיין. **תפארת שבתפארת**, ח"ח, תשס"ט, שנד-שנז.
7. סיכום דיני האיטר לגבי הלכות שונות.
8. תפילין שכתב סופר איטר את פרשיותיהן. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ב, או"ח, סי' ט, 52-54.
9. המהדר במצוות לא יניח תפילין אלו, אבל בספרי תורה שכתב האיטר אין חשש.
10. הנחת תפילין באיטר יד הכותב כתב משיטא ביד ימין. הרב טוביה גולדשטיין. **עמק הלכה**, ח"ב, סי' ב, עמ' ח-י.
11. יש לו דין איטר גמור ויניח בימין כל אדם.
12. כריכות התפילין כשיש גבס בזרוע. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"ח, סי' לד, עמ' מה-מו.
13. כשיש גבס על מחצית הזרוע יפה עשה שכך מחצית על היד ומחצית על הגבס, ולכתחילה יכרוך כולן על היד אם יש שם מקום.

8. הנחת תפילין כשיש בעיות רפואיות ביד ובזרוע. הרב יקותיאל פרקש. **אור ישראל**, סה, תשע"ג, קג-קו.
הוראות כיצד לנהוג כשנקטעו שתי ידיו למטה מעצם המרפק, או כף ידו הימנית, או כשידו השמאלית חבושה בגבס.
9. גידם בכתיבת סת"ם ולקחת לולב בפיו. הרב טוביה גולדשטיין. **שו"ת עמק הלכה**, ח"ב, סי' ג, עמ' י-יד.
גידם חסר יד שכתב תפילין, כשרים להניחם ויברך עליהם. יטול הלולב בפיו, אך לא ברור שיכול לברך.
10. נקצצה האצבע שעליה כורכים את רצועת התפילין. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, סי' ט, 85.
הכריכה על אצבע אחרת אינה מועילה, ויכרוך על האצבע השניה הסמוכה לגודל לזכר בעלמא.
11. השתלת שיער על ראש גבר. הרב יוסף רוזנברג. **שו"ת אריאל**, ב, סי' א, עמ' יז-כא.
אינה חציצה לתפילין כשהיא מיעוט על הראש, וגם אם היא על הרוב אפשר לסמוך על הרב משה פיינשטיין להניח. פאה נכרית חוצצת, וכשמחביש יניח בבית הכנסת בלי ברכה, ובשובו הביתה יניח שוב בברכה.
12. מי ששערותיו רכות ונתלשות. הרב יוסף חיים. **שו"ת תורה לשמה**, סי' יב, 87-88.
זו חציצה לתפילין, ולכן יעבירם במסרק כל יום, ועדיף שיגלח תמיד.
13. ללמד לחרש הנחת תפילין. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' רלט, עמ' רנב-רנג.
חרש גמור אינו אסור בהנחת תפילין, וכשלימדוהו לדבר ומבין ילמדו עמו תחילה את ההלכות.
14. ניתוח שנעשה בשלפוחית השתן. הרב יוסף אליהו הנקין. **גבורות אליהו**, ח"א, סי' כב, עמ' נח.
כשהשתן נוטף דרך שפופרת ויש ריח רע אסור להתפלל שם, אבל לא כשהאדם אינו מרגיש, ואין לזה דין מי רגלים.
15. תפילה וברכות במי שמחובר לקטטר. הרב מנשה קליין. **שו"ת משנה הלכות**, ח"ה, סי' נט, עמ' עח-פ.
נוהג לשלוח שאלה זו לרבנים אחרים שאולי סומכים על המקילים, אך מן הדין נראה שאסור להתפלל ולברך כך.
16. היו מי רגלים מטפטים מבטנו. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' ס, עמ' סב.
כשאינו מרגיש שמטפטף יכול להתפלל, וישא אצלו מה שיבטל את הריח רע.
17. שתתו מי רגליו לארץ באמצע קריאת שמע או הלל. הרב יחזקאל ראטה. **שו"ת עמק התשובה**, ח"ט, סי' י, עמ' נד.
משום כבוד הבריות אין צריך להפסיק להביא מים לשפוך.
18. חבר הצלה ששמע קריאה ואם ייענה יעבור זמן קריאת שמע. **תפארת שכתפארת**, ח"ח, תשס"ט, שנב-שנו.
יחוש מיד לעזרה, ואינו צריך להזעיק חבר אחר שכבר קרא קריאת שמע.

19. חולה שלשול שהתחיל להתפלל באומדן שיוכל להמתין שעה וחומש. הרב חיים יוסף דוד וייס. שו"ת **ויען דוד**, ח"ו, סי' ח, עמ' ו.
- כשפתאום הוצרך לנקביו, אינו צריך להתחיל תפילתו שנית.
20. תפילה על מי שאין ידוע שם אמו או על גר חולה. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"ח, סי' פו, עמ' קכ.
- בעל תשובה שאינו יודע את השם הישראלי של אמו יתפלל בשם שנקראת בו. בגר יתפללו בן אברהם ולא בן שרה.
21. המתפלל על החולה ואינו יודע שם אמו. הרב משה רחמים שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ג, יו"ד, סי' כו, עמ' רפ.
- הטוב ביותר להתפלל בפני החולה מבלי להזכיר את שמו. כשמתפלל שלא בפניו יזכיר את שמו ושם אמו, כשאינו יודע יזכיר את שם אביו, וכשאינו יודע יאמר בן חוה.
22. כהן שאצבעותיו כבדו מזוקן ואינו יכול לשאת כפיו. הרב רזיאל יהונתן. **מחקרי ארץ**, ח"ב, סי' יא, עמ' סח-פ.
- יכול להצטרף עם כהנים אחרים לברכת כהנים, ויצא בברכתם אך לא יברך בעצמו. כן הדין במי שנקצצה כף ידו.
23. עלית סומא לתורה. הרב שלמה אצבאן. **לך שלמה**, או"ח, סי' ב, דף א-ב.
- יש בזה דעות ומנהגים שונים, ובמקום שאין מנהג לא יעלה לתורה כדעת מרן.
24. עלית סומא לתורה. הרב משה רחמים שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ג, או"ח, סי' לט, עמ' צג-קב.
- רבו הדעות אם עולה לתורה ומהו מנהג ארץ ישראל בזה, ולכן לכתחילה לא יעלה ולא יקנו לו רק כשיש צורך כגון יארציט או שמחה.
25. כבד אוזניים שאינו יכול לשמוע קריאת התורה. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, סי' מב, עמ' נג.
- יכול לקרוא לעצמו, ובלבד שיהא בלחש. בסי' מז, עמ' נז-נח, התיר לשליח ציבור שנצטרע במקומות המכוסים בגופו לעבור לפני התיבה, ואפילו ביום כיפור. בסי' תפח עמ' תקלח דן על פסיק רישיה במילה בצרעת.
26. חולה שאינו יכול לרדת ממיטתו, ויש בחדרו קערה לנטילת ידיים. **תפארת שכתפארת**, ח"ח, תשס"ט, קצד-רא.
- פרטי ההלכות מתי צריך להמתין עד שיבוא מישוהו להגיש לו מים לנטילת ידיו.
27. היתה ידו אחת חבושה, ויכול ליטול ידיים רק על השניה. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"א, או"ח, סי' ח, 76-80.
- לא תיקנו לברך על יד, ויברך כרגיל.
28. היתה לו רטיה כרוכה על ידו. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' יב, עמ' פד-פז.
- אינה חציצה בנטילת ידיים גם אם היא גדולה ממקום המכה.

29. נטילת ידיים על ידי גוי. הרב משה רחמים שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ב, או"ח, סי' כב, עמ' נו-סא.
- זקן או חולה שאינו יכול ליטול ידיים בעצמו, יכול משרתו הגוי ליטול לו מבלי שיברך, וכשיזדמן לו יהודי יטול שנית בלי ברכה.
30. החזקת המאכל בעת הברכה על ידי איטר יד ימין. הרב יניב נסיר. **הלכה למשה**, ח"א, סי' יט, עמ' קצז-רז.
- יאחזו את המאכל בימין ככל העולם, ורק אם נוח לו יותר להחזיק בשמאל יכול לעשות כן אף לכתחילה. בנטילת לולב יחמיר ליטול שוב את הלולב בשמאל והאתרוג בימין אחרי שנטלם ככל העולם.
31. ברכה על אכילה דרך שפופרת המושחלת למיעיים. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, חי"ח, סי' קלג, עמ' רה-רז.
- יברך לפני האכילה ואחריה בריך רחמנא מריה מלכא דהאי פיתא ויוצא בזה.
32. חולה ששותה חלב נכרי עם הקפה בלי סוכר. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' פו, עמ' פו-פז.
- דיון אם מברכים על אכילת איסור או דבר מר לצורך רפואה.
33. סומא בברכת שהחיינו על פירות חדשים. הרב יהודה משה יוסף. **הרי יהודה**, ח"ג, או"ח, סי' י, עמ' קיא-קטז.
- הברכה לא נתקנה על ראית הפרי אלא על חידוש זמן התקופה, וכיון שאוכל וטועם מהפרי מברך.
34. ברכת מחיה המתים למי שאיבד הכרה והיה ללא דופק. הרב יוסף ליברמן. **בית הלל**, מז, תשע"ג, יט-כ.
- יש מי שברך על מת קליני שכעבור דקות התעורר, אך אין זה ברור שיש לנהוג כך.
35. ברכת תחית המתים על מי שהיה זמן מה מת קליני. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ב, סי' ט-י, עמ' עח-פז.
- מת קליני דינו כחי, ולכן לא יברכו עליו ברכת תחית המתים רק שהחיינו.
36. תשמיש לאור הנר בזקנה. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, סי' קה, 170.
- ראוי שלא לשמש לאור הנר גם בזקנה או ילדה שעדיין לא פרסה נדה.
- ב. שבת**
37. מכירת בית מרקחת לנכרי כל שבת. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ג, או"ח, סי' כא, 67-64.
- החושש שתקופת פרנסתו כל השבוע, יכול למכור את עסקו מיום ערב שבת עד יום ראשון, ואין בזה משום מראית עין.
38. השתמשות בקילורין ושאר תרופות על ידי שריה מערב שבת. הרב יצחק ישראל דב גרינולד. **אור ישראל**, סה, תשע"ג, רלד-רמב.
- פירוט סוגי התרופות שאינן ניכרות ומותר ליטלן בשבת או בשינוי.

39. כדור המונע ריבוי מאכל. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' לב, עמ' קצג-קצד.
- יש כמה טעמים שמותר להדביק את הכדור מערב שבת סמוך לאוון ולצאת עמו בשבת, ואין בזה משום רפואה בשבת.
40. חבר הצלה שיחזור לביתו בשבת. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' כא, עמ' קלג-קמ.
- אינו צריך להוריק את חפצי המוקצה מכיסו לפני השבת כשאין חשש הוצאה, וכשיבוא לביתו יפשוט את בגדי החול.
41. ליהיה את זקנתו בת למעלה מגיל תשעים לבית החולים וחזר עמה. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ו, סי' מד, עמ' נג-נו.
- לא חילל שבת, כי הליווי מותר לכתחילה כדי שלא תפחד ותטרף דעתה.
42. שאלה על תוספת שבת שקיבל מפלג המנחה כשאשתו מרגישה שקרובה ללדת. הרב יוסף ליברמן. **אור השבת**, כד, תשע"ג, ט-י.
- ספק אם מועילה התרה לקבלתו, ומוטב שיסע עם אשתו לבית החולים ככל פיקוח נפש.
43. קבלת תוספת שבת כשיש פיקוח נפש. הרב משה רחמים שעיו. שו"ת **מחקרי ארץ**, ח"ב, או"ח, סי' לב, עמ' צז-צח.
- נהג רכב המוביל חולה מסוכן לבית חולים, עדיף שלא יקבל עליו תוספת שבת.
44. מריחת משחה למי שכבר קיבל שבת. הרב יחזקאל רוטה. **עמק התשובה**, ח"ט, סי' לט-מ, עמ' פט.
- מותר למרוח משחה על ידי אשה שקיבלה שבת. אין לקחת תרופות לעצירת דימום מהרחם, אבל מותר לקחת כדורים או משחה למניעת הריון.
45. בן השומע קידוש מאביו הזקן שאומר בלחש ומבליע תיבות. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ב, או"ח, סי' יא, 147.
- יאמר את הקידוש יחד עם אביו, ויתן את עיניו באותו הכוס.
46. הניזון מאינפוזיה בלבד, אם יכול להוציא אחרים בקידוש. הרב יצחק שמואל שכטר. שו"ת **ישיב יצחק**, חל"ב, סי' יא-יב, עמ' פח-צז.
- כשיכול לשתות טעימה בלבד ואחר או כמה שותים כשיעור, יכול לקדש בשעת הדחק וצורך גדול.
47. שנים מקרא ואחד תרגום במי שיש לו כאב עינים. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' יח, עמ' טז-יז.
- החייב הוא מדרבנן, וכשמצטער פטור. ישתדל לשמוע מאחר, או שיקבל על עצמו להשלים.
48. בקשות בשבת. הרב משה רחמים שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ג, או"ח, סי' עב, עמ' קנ-קנה.
- המבקר חולה יתפלל עליו ויאמר שבת היא מלועוק, וכשהוא מסוכן ירבה בתפילה ואין צריך לומר זאת. מותר לעשות מי שברך על החולים.

49. סעודה שלישית לחולי צליאק בשבת. הרב יהושע פסטרנק. **המאור**, תנ"ד, תשע"ג, מ-מג.
- חולי צליאק שאכילת לחם אסורה להם, יכולים לצאת בסעודת בשר ודגים החשובים להם.
50. תתרון חסר חוש הריח בברכת הבדלה. הרב מיכאל פרץ. **אור תורה**, תקנב, תשע"ג, תרנה-תרנח.
- דיון בדברי הפוסקים אם יכול לברך ולהוציא אחרים.
- 50א. נר להבדלה שהודלק בשבת על ידי גוי או לחולה. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"ח, ס' קצא-קצב, עמ' רפא-רפו.
- אפשר לברך עליו, ואין בזה משום אור שלא שבת.
51. יציאה בשבת לרשות הרבים במשקפים. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"ח, ס' קצח, עמ' רצג-רצה.
- כיום לובשים אותם כל היום ומעצבים אותם כתכשיט, על כן הנוהגים לצאת בהם לרשות הרבים יש להם סמך גדול, אבל המחמיר תבוא עליו ברכה.
52. ראייה על ידי זכוכית ובתי עינים בהלכה. הרב הלל ליכטר. **גינת ורדים**, יז, תשע"ג, קסז-קעו.
- פרטי דיני המשקפים לגבי נושאים רבים בהלכה.
53. החזרת עדשות משקפים למסגרתן בשבת. הרב רזיאל יהונתן. שו"ת **מחקרי ארץ**, ח"ב, ס' ל, עמ' קפז-קפט.
- אין להחזיר את העדשות לתוך המסגרות כשהן מחוזקות בברגים, או כשצריך להדק בחוזק ולא בצורה רפה.
54. נשברה אחת מידיות או זכוכיות המשקפים. הרב נח אייזיק אהלבוים. **מנחת חן**, ח"ב, או"ח, ס' יט, עמ' לב-לד.
- פרטי ההלכות בסוגים השונים של המשקפים וברגי ההידוק לענין ההחזרה למקומם בשבת.
55. ישור משקפים בשבת. הרב מרדכי אליהו. **מאמר מרדכי**, ח"ד, ס' מח, עמ' קפה-קפו.
- אין ליישר בשבת זרוע משקפים שהתעקמה או להדק הברגה שהתרופפה, משום מתקן כלי.
56. רחיצת זכוכית המשקפים במים. הרב בצלאל שטרן. **בצל החכמה-גנוזים**, ס' יא, עמ' קיז.
- תימה על הרב שאסר כי זה מותר לגמרי. בס"ט עמ' קכד התיר לעשות ניתוח שבר בערב שבת כדי שימצא מרגוע לנפשו. בס"ט יח עמ' קכז-קכח אסר תרגילי התעמלות ברגלים למי שסובל ממחלת סתימת הוורידים.
57. ניקוי משקפים בשבת. הרב משה רחמים שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ג, או"ח, ס' עו, עמ' קס.
- מותר לצאת במשקפים ביום גשם, ואף לנקותם בלי לסחוט.

58. הנחת עדשות מגע בתוך חומר הניקוי. הרב ישראל יוסף איזנברגר. **עץ חיים**, יט, תשע"ג, רפב-רפז.
- יש להקל להניחם בשבת כשכוונתו אינה לניקוי אלא כדי שלא יתקשו, והמחמיר להניחם בשינוי תבוא עליו ברכה.
59. הוצאת תרופה לרשות הרבים בשבת על ידי שינוי. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ו, סי' נד, עמ' עב-עט.
- ישנם טעמים להתיר למי שמרגיש לפעמים סחרחורת להוציא תרופה בשינוי כגון בכובעו, כי זו מלאכה הצריכה לגופה.
60. כלי התקשורת ווקי-טוקי שמשמשים בו חברי הצלה. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' לז, עמ' ריט-רכז.
- דינו ככלי שמלאכתו לאיסור ויש להחמיר שלא לטלטלו גם לצורך גופו ומקומו, ובמקום הוצאה יסלקנו מעליו כלאחר יד.
61. מכשיר שמיעה בשבת. הרב יוסף אליהו הנקין. שו"ת **גבורות אליהו**, ח"א, סי' קב-קג, עמ' קע-קעה.
- שאלת הרב איסור זלמן מלצר, תשובת הרב שלמה זלמן אורבך על היותו מוקצה, השימוש בו ותפירתו בבגד, ומענה על דבריו.
62. סגירת מעגלים אלקטרוניים זעירים. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' לב, עמ' קח-קי.
- פרטי ההלכות של השימוש בשבת במכשירי שמיעה וניטור, מזיני חמצן לשיפור השינה, טלפונים סלולריים לרופאים ועוד.
63. שימוש במעלית לנוחיות חולה שיש בו סכנה. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' כד, עמ' פב-פד.
- חולה שיש בו סכנה המצטער שאינו יכול להגיע בשבת לבית הכנסת, יש ברוחק צדדים להתיר למשרתו הפיליפיני להוליכו במעלית, ועדיף שיעבור להיות בדירה נמוכה בשבת ויום טוב.
64. רופא שצויה לחולה לא לאכול קר בשבת. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' רמב, עמ' רנח-רנט.
- יאכל את מה שהנכרי חימם, ואל יחמיר בזה כלל.
65. נכרי שבישל לחולה בשבת. הרב טוביה גולדשטיין. **עמק הלכה**, ח"ב, סי' יז, עמ' עג-עז.
- המאכל והקדירה אסורים למוצאי שבת.
66. הוצרך לשחוט בשבת תרנגול, ויש לפניו גדול או קטן שמספיק לחולה. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"א, או"ח, סי' כא, 121-127.
- ישחט לחולה שיש בו סכנה את הקטן, ואינו צריך לחקור אם יש קטן ממנו. -בסי' כז, 160-157, אסר לרופא היוצא לדרך לרקוח תרופות בשבת באיסור דאורייתא, לצורך חולה שאין בו סכנה שנשברה צלוחית התרופות שלו בשבת אחרי שנטל.

67. שחיטה בשבת לצורך חולה ביד שמאל. הרב עקיבא יוסף שלזינגר. **מוריה**, שעה-שעז, תשע"ג, צב-צד.
- דוחה את החידוש לשחוט ביד שמאל, כי יבואו להתיר גם לחולה שאין בו סכנה ושאר איסורי תורה.
68. **שערי הלכה**, הלכות רפואה בשבת. הרב יחיאל חזות. ירושלים, מוסד הרב קוק, תשע"ג.
69. דיני פיקוח נפש ורפואה בשבת. דיני מעוברת ויולדת. **שערי הוראה**, טז, תשע"ג, ס-עח.
- נערכו לפי פסקי הרב שמואל וזנר עם הערות.
70. איסור רפואה בשבת. הרב אברהם דירנפלד. **מכון הוראה ומשפט**, ה, תשע"ג, צט-קח.
- דיני לקיחת כדורים נגד צרבת או נגד זיעה, שאינן מחלות אבל זו חולשה ומניעה בגופו. -בעמ' ר-רא תשובה על בקשת קנס עבור איחור בתשלום לגמ"ח תרופות.
71. רפואה לבריא בשבת. הרב מנחם איבר. **שערי ציון**, ב, תשס"ו, קמג-קמו.
- מותר לקחת ויטמינים בשבת, אך לא תרופות לשיכוך כאבים.
72. רפואה סגולית בשבת. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, חי"ח, סי' רז, עמ' שו-שח.
- אפשר לסמוך על המקילים לעשות רפואה סגולית נגד עין הרע, ואין בזה משום מדידה או שחיקת סממנים.
73. רפואה סגולית בשבת. הרב אברהם גולינסקי. **שערי ציון**, ב, תשס"ו, קנ-קנה.
- מותרת כשנתקבלה על פי מומחים ויש בה נסיון רב. -בעמ' קצז-ריב דן הרב אלכסנדר סנדר רבינוביץ בפיקוח נפש בשבת.
74. פיקוח נפש דוחה שבת. הרב אליהו מלכא. **אמרי אליהו**, ח"א, סי' לד, עמ' קטו-קכג.
- דיון אם השבת דחויה או התורה עם המסקנות להלכה.
75. חילול שבת בשוגג לחולה שיצא מכלל סכנה. הרב בצלאל שטרן. **בצל החכמה**-גנוזים, סי' א, עמ' כה-לג.
- חולק על חמיו הרב צבי קינסטליכר, וסובר שצריך כפרה ותשובה.
76. איסורי דרבנן בשינוי בצה"ל ובבית חולים. הרב אביהוד שורץ. **תחומין**, לב, 325-316.
- איסור דרבנן המתבצע חד פעמית יש לבצעו בשינוי, אך לא כאשר נעשה באופן רציף במהלך השבת שאז אין לטרוח לבצעו בשינוי.
77. חילול שבת בסכנת עקרות. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ו, סי' נה, עמ' עט-פ.
- פרטי ההלכות מתי מותר לישראל להסיע ילד שמתייטר מאד בביציו, ויש סכנה שלא יוכל להוליד אם לא יטפלו בו מיד.
78. חילול שבת לצורך הצלת עובר. הרב לוי יצחק בניהל. **בית הלל**, מז, תשע"ג, צד-קא.
- מחללים שבת להצלת עובר אפילו הוא פחות מארבעים יום, אך לא להצלת ביצית מופרית במבחנה. נחלקו פוסקי זמננו על עובר שמתה אמו במהלך הלידה, אם קורעים את בטנה להצילו.

79. מעמדו של העובר לפני יום הארבעים ליצירתו. הרב אריה כץ. **אמונת עתיך**, 98, תשע"ג, 77-86.

עובר קודם ארבעים יום נחשב כמיא בעלמא לגבי הלכות רבות, ובכל זאת מצוה לחלל שבת להצלתו. דינו ממשיך גם אחר כך כשאין ריקום איברים, והיינו היווצרות עצמות וגידים. בעמ' 87-88 סיכם שאין עדיפות שדוקא נשים יועסקו במעבדות הפוריות. בעמ' 151-154 מגיש הרב ליאור שגב בירור פוריות ראשוני לזוגות צעירים. בעמ' 155-156 הנחיות הלכתיות לשימוש בטבעת נובה רינג.

80. רופא שומר תורה שבא לפניו בשבת חולה שיש בו סכנה. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"ח, סי' רלב, עמ' שמה-שמו.

יודרו לטפל בו בעצמו, ואל יעבירונו לרופא אחר המוגדר תינוק שנשבה. - בסי' רלג עמ' שמו-שמח השיב על חילול שבת בשביל סכנת עובר, והביע התנגדות לתת זריקה להקדמת הלידה. - בסי' רלד עמ' שמח-שמט מחזק את דעת החזון איש שלא לבשל בשבת לאשה בעלת בטחון, כשהרופא לא קבע שיש איזה חשש סכנה. - בסי' רלו עמ' שנב השיב על חילול שבת בספק פיקוח נפש, או על ולד שלא מלאו חודשיו. - בסי' רלח עמ' שנג ענה על עובר שהוציא ראשו אם הוא בחזקת חי.

81. **משנת הצלה**. דיני הצלה למתנדב בשבת. א-ג: דיני כונן, אמבולנס וברורי הלכה. הרב יעקב אייזנבך רב איחוד הצלה. מודיעין עילית תשע"ב, 30, רלט עמ', הסכמות, הנצחות, הקדמה, יח פרקים, סיכום הלכה למעשה, מפתח העניינים.

82. עבירה על איסור קל של איש הצלה כדי להציל את חבריו מאיסור חמור. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' כב-כג, עמ' עח-פב.

איש הצלה שהגיע ראשון והציל או שראה שאין כאן סכנה, יכול להודיע לחבריו שאין צורך שיגיעו.

83. הפעלת מיזוג וחימום בנסיעת חברי הצלה לחולה שיש בו סכנה. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' לד, עמ' רא-רז.

מותר להפעילם כשיש חשש שזה יפריע לו בעבודת ההצלה, ועדיף שיפתח כשהמנוע עדיין סגור והמפתח יפעיל את שניהם יחד.

84. חזרת חבר הצלה לביתו בשבת. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' לה, עמ' רח-ריג.

יכול לחזור בעצמו במכוניתו בשעת הדחק ובאקראי אף שזה כרוך בכמה איסורי תורה. כשגוי נוהג יכול לחזור גם מבית חולים שנמצא מחוץ לתחום.

85. גוי שהחזיר מכונית של חבר הצלה והשאיר את החלונות פתוחים. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' לו, עמ' ריד-ריט.

במקום הפסד גדול יש להתיר לומר לגוי שיאמר לגוי אחר להפעיל את המכונית כדי לסגור בשינוי.

86. נהיגת אמבולנס בשבת. הרב מרדכי אליהו. **מאמר מרדכי**, ח"ד, סי' צג-צד, עמ' שנח-שס.

עדיף לנסוע עם אמבולנס מאשר עם רכב של שכן. ספרדי צריך להעדיף נהג יהודי על פני גוי. - בסי' צה עמ' שסה-שסו דן בנאמנות הרופא. - בסי' ק עמ' שעא-שעב עוסק בשימוש ברפואת חז"ל בשבת.

87. נסיעה עם גוי לבית חולים חוץ לתחום בחשש עיוורון. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ב, סי' יט-כ, עמ' קיח-קכה.
- מותר ומצוה לנסוע לבית חולים שמחוץ ל"ב מיל, כי בחשש עיוורון אפילו של עין אחת יש חשש סכנה.
88. שהיית העומדת ללדת סמוך לבית החולים. הרב אשר וייס. **אור השבת**, כד, תשע"ג, כח-כט; מנחת אשר, ח"א, סי' כה, עמ' פה.
- אין זו הלכה אלא מידת חסידות בלבד, ופטורים ממנה כשזו טירחה והוצאה לשתי המשפחות וביטול עונג שבת.
89. יולדת המעוניינת לנסוע בשבת לבית חולים מרוחק. הרב שלמה לוי. **תחומין**, לב, 265-263.
- אין להתיר באופן גורף כשאין צורך רפואי, ויש לבדוק בכל מקרה לגופו אם זה נחוץ לה ליתובי דעתא להרגיעה.
90. הזרקת נוזל רפואי על ידי כלי המיוחד לכך. הרב שלום רוזן. **שערי ציון**, ב, תשס"ו, ריג-ריט.
- יש כמה טעמים להקל לעשות את הזריקה בכלי המיועד לכך.
91. הוצאת דם טבורי בשבת. הרב אשר וייס. שו"ת **מנחת אשר**, ח"א, סי' כ-כא, עמ' סח-עז.
- בתנאים מסוימים מותר להוציא דם טבורי, מפני שיש בו אפשרות להצלת נפש אף שאין בזה פיקוח נפש ממש, ואין כאן חששות של נטילת נשמה, מפרק, צובע, קושר, טלטול מוקצה והכנה משבת לחול.
92. הוצאת ליחה מכזיבה בשבת. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' כג, עמ' קמד-קנ.
- עלו אבעבועות על ידו אחרי כזיבה ולדעת הרופא יש בזה חשש זיהום, מותר לקרוע את העור כדי להוציא את הליחה ויכנסו המים, וזה עדיף מנקיבת פתח במורסה.
93. ערבי שאמר לחולה שיש בו סכנה שרפואתו היא כזיבה של מתכת. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, סי' קיט, 180.
- יש לסמוך על מסורתם שזה מרפא, ועדיף לעשות בברזל שאין בו משום מבשל.
94. נטילת תרופה בשבת כשאפשר לקחתה בחול. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' כד, עמ' קנא-קנה.
- חולה שצריכה לקחת תרופה פעם בשבוע, מותר לה לקחתה בשבת כי זה איסור דרבנן ואין חשש שתבטל מעונג שבת.
95. לקחת כדורים בשבת כדי להירגע לפני שדורש או כדי לאחר את הוסת. הרב יעקב פיישר. **בית הלל**, מז, תשע"ג, קטו-קיח.
- דיון גם בענין פוריות, והיתר נטילת הכדורים שאינו מוסכם על הכל.
96. בדיקת מידת הסוכר למי שיש לו סוכרת נעורים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ב, סי' יג, עמ' צז-קב.
- בסוכרת נעורים יש פיקוח נפש, ולכן מותר להזריק ולמדוד מבלי לחפש נכרי, ועדיף בשינוי.

97. מדידת חום בשבת. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' קכג, עמ' קכ-קכא. במקום חולי מותר ללא שום חששות הלכתיים, ועדיף בשינוי תחת בית השחי.
98. מדחומים חדישים בשבת. הרב ישראל רוזן. **אמונת עתיד**, 99, תשע"ג, 84-88, ציורים.
- פירוט סוגי המדחומים המותרים והאסורים בשבת.
99. שימוש במדחום שמראה אותיות או משנה את צבעו בשבת. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, חי"ח, סי' רמד, עמ' שסד-שסה.
- מותר להשתמש בו בשבת לחולה שאין בו סכנה כי אין בזה חשש כתיבה או צביעה, אם חכמי ירושלים מסכימים לכך. בסי' קסח, עמ' רנו-רנו דן בכך, וכתב עוד שאשה בבית חולים יכולה להדליק נר חשמלי אבל לא תברך. עירוב תבשילין יהיה בלי ברכה. בסי' קצא-קצב, עמ' רפא-רפו, דן על נר להבדלה שהודלק בשבת על ידי גוי או לחולה.
100. מדחום שאפשר לקרוא בו רק על ידי פנס. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ב, סי' יד-יז, עמ' קג-קיד.
- אין זו כתיבה האסורה, ולכל היותר יש בה זילותא דדמיא לכותב.
101. מילה בשבת למי שנמצאו לו שתי ערלות. הרב משה רחמים שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ב, או"ח, סי' מד, עמ' קכ-קכא.
- התכתבות עם הרב חיים קנייבסקי אם למול בשבת את שתי הערלות.
102. ברית מילה בשבת לילד שנולד אחרי טיפולי פוריות. הרב גרעון ויצמן. **תחומין**, לב, 387-390.
- יש שפסקו לדחות את המילה לאחר השבת, אך לדעת פוסקים רבים יש למול בשבת.
103. בדיקת דם לילד שדמו נקרש לפעמים כדי למולו בזמנו. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ו, סי' מט-נ, עמ' סה-סח.
- מותר על ידי נכרי באיסור דאורייתא וכל שכן באיסור דרבנן.
104. תלישת ציפורן שפירשה רובה. הרב אדיר הכהן. **ויען הכהן**, ח"א, סי' ל, עמ' רז-ריב.
- אין לתולשה בשבת גם אם חושש שתפול ותזיק, וישמרה שלא תפול.
105. הסרת המכסה המגן על התחבושת עד ההשתמשות בו בשבת. הרב מנשה קליין. **נזר התורה**, כד, תשע"ב, יד-טו.
- אין להחמיר כשיש צורך רפואי, ולא כמנחת יצחק, ח"ה, לט סק"ג, וח"ט, מא.
106. הסרת הנייר שעל הפלסטר בשבת. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, חי"ח, סי' רמו, עמ' שע-שעא.
- אין להחמיר בזה לצורך רפואה.
107. טבילה בשבת באשה ששכחה להסיר פלסטר שעל ידה, ואם תורידו תתלוש בכך שערות. הרב יוסף שמואליאן. שו"ת **מחוקק במשענות**, או"ח, ח"א, עמ' שיא-שטז.
- יורידו את הפלסטר בנחת ולא בצער ובכח באופן שלא יתלשו בודאי שערות.
108. מריחת משחה רפואית. הרב מרדכי אליהו. שו"ת **מאמר מרדכי**, ח"ד, סי' סה, עמ' רמה-רמז.
- פרטי הלכות הכנת המריחה מערב שבת או הנחתה בשבת על המקום הפגוע.

109. מריחת משחה על הידים למניעת יובש. הרב רזיאל יהונתן. **מחקרי ארץ**, ח"ב, סי' מו-מז, עמ' רעג-רפח.
- מי שעורו רגיש ומצטער מאד מהיובש שבידיו, יכול למרוח בצינעה מעט מעט וזלין שייבלע בעור ללא שיש בזה משום רפואה, ממרח ומוליד, והמחמיר תבוא עליו ברכה.
110. מריחת משחה בשבת. הרב מנחם שברון. **שערי ציון**, א, תשס"ה, קצ-קצה.
- יש להתיר לחולה שאין בו סכנה למרוח משחה אנטיביוטית כשכולה נמסה ונבלעת בגוף.
111. כרגלי מי ילך כששאל רטיה למכתו. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ו, סי' סז, עמ' קכג.
- חולק על ספר תיקון עירובין, ח"ב, פ"ד, הערה י, וסובר שאין היא כרגלי השואל לענין תחומין.

ג. מועדים

112. חולה בביתו שרוצה לקדש את הלבנה ואינו יכול לראותה. הרב נח אייזיק אהלבוים. **שו"ת מנחת חן**, ח"ב, או"ח, סי' כד, עמ' מ-מג.
- אין לו לקדש את הלבנה אלא אם כן אורה זורח לחדרו.
113. זקן או חולה שאינו יכול לבדוק חמץ בעצמו. הרב מסעור בן שמעון. **מוריה**, שעח-שפ, תשע"ג, רכא-רכד.
- חייב לשכור שליח שיבדוק את חמצו בליל י"ד.
114. לקחת תרופות בפסח. הרב נח אייזיק אהלבוים. **המאור**, תנב, תשע"ג, ט-יא.
- הערות על הנהגות לחולה בפסח שכתב הרב שרגא פיבל זימרמן.
115. תרופות ומשחות שיש בהם תערובת חמץ. הרב אברהם שפיצר. **זרע יעקב**, לב, תשע"ג, פב-צג.
- פירוט התרופות והמשחות שמותר להשתמש בהם בפסח, ובכל זאת חולה שאין בו סכנה ישתדל לקחת כדורים שאין בהם תערובת חמץ.
116. עשית תרופה מחמץ להניח על מכה בפסח. הרב טוביה גולדשטיין. **עמק הלכה**, ח"ב, סי' לז, עמ' קצו-רב.
- יש להחמיר שלא לעשות תרופה מחמץ של נכרי, אפילו אינו רוצה לקנות ממנו.
117. שינים תותכות ושתלים בפסח. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"ח, סי' רעז, עמ' תכז-תלב.
- מחזק את פסקו שצריך להכשירם בכלי שני.
118. חולה שאסרו לו הרופאים לאכול מצה ולשתות יין רק שיעור מועט. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ג, או"ח, סי' לב, 101-106.
- ישמע להוראת הרופאים אף כי זה חצי שיעור.
119. הקיא את המצה וארבעת הכוסות. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, סי' קכה, עמ' קמז-קמח.
- אם הקיא אחרי שירד למיעיו יצא ידי המצוה, אך לא יברך ברכת המזון. -בסי' קלד, עמ' 192, הורה למי שיש לו מיחוש בפיו ובשיניו ואינו יכול לשתות מכוס כרגיל אלא משפופרת, שבדיעבד יצא ידי חובה אף כי אין זו דרך שתיה.

120. סידור רופא גוי שיבוא לעיר ביום טוב לצורך חולי ישראל. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' נב, עמ' רצב-רצה.
- מותר לשכור רופא גוי שיסע בשכונות העיר בה מצויים חולים ומהם שיש בהם סכנה.
121. שתית העשן שמוצצים אותו דרך קנים חלולים. הרב מרדכי הלוי. **דרכי נועם**, או"ח, סי' ט, עמ' טו-יט.
- יש להתיר לשותות ביום טוב ובתענית וכפי שנהגו.
122. העישון ביום טוב ובחול. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"ח, סי' שב-שג, עמ' תסח-תעה.
- העישון אסור גם בחול לפי דברי הרופאים בזמננו שיש בו סכנה, והמגיש גפרור למי שרוצה לעשן עובר בלפני עיור.
123. עישון סיגריות ביום טוב. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' לה-לו, עמ' קטו-קיט.
- מאחר שנתברר הנזק לבריאות אסור לעשן ביום טוב, ואף בחול אסור לעשן סיגריה כי זה גורם להתמכרות והסתכנות. אין בידינו לגזור איסור על מי שהורגל בכך הגם שמזיק לבריאותו.
124. עישון סיגריות ביום טוב. הרב נחום פרידמן. **עץ חיים**, יט, תשע"ג, קצ-רד.
- יש דרך להתיר גם אם זה אינו שוה לכל נפש, ובלבד שלא יבעיר אש חדשה.
125. עישון סיגריות ביום טוב. הרב חיים וידר. **תל תלפיות**, סח, תשע"ג, קפב-ר.
- סיגריה אלקטרונית אסורה בעישון ביום טוב כשפועלת על חשמל, וגם בלי זה היא אינה שוה לכל נפש. גם בימות החול צריך הכשר לשמן הגליצרין שנותנים בתוכה, ולכתחילה יש לאסור זאת.
126. לקיחת תרופות ביום טוב. הרב נח אייזיק אהלבוים. **מנחת חן**, ח"ב, או"ח, סי' כז, עמ' נ-נד.
- נתפשטה ההוראה להחמיר כדעת גדולי הפוסקים, אבל המקיל יכול לסמוך על כמה גדולי האחרונים שהתירו.
127. ברכת שהחיינו למעוברת או חולה בבין המצרים. הרב אדיר הכהן. **שו"ת ויען הכהן**, ח"א, סי' מא, עמ' רסו-רסט.
- כשצריכים או רוצים לאכול פרי חדש מותר להם, ויברכו שהחיינו.
128. חולה שאינה צמה בתשעה באב שחל במוצאי שבת. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"ח, סי' שיט, עמ' תצז-תצט.
- שבעלה או אביה יבדילו על הכוס והיא תשתה, אך עדיף שתטול כוס ותברך בריך רחמנא. - בסי' שכט עמ' תקי-תקיב דן על מי שצריך לאכול בראש השנה, אם יאכל לפני תקיעות דמיושב, או ביניהן לתקיעות דמעומד. - בסי' שלו עמ' תקכט-תקל דן במנהג לקיחת תרנגול כפרות למעוברת. - בסי' שלט סק"ב עמ' תקלג-תקלד לא הסכים עם החושבים שזקן בן למעלה משמונים יש לו דין של חולה שיש בו סכנה. - בסי' שמב, שמה, שמז, עמ' תקלח, תקמג, תקמו-תקמח, בירר את הדין שהחיה מותרת בנעילת הסנדל, רצה ויעלה ויבוא בברכת המזון לאוכל ביום כיפור, קידוש לחולה ואכילה לאחר שיצא מהסכנה.

129. מכשירי שמיעה בתקיעת שופר. הרב יחזקאל רוטה. **עמק התשובה**, ח"ט, סי' סה, עמ' קכא.
- פרטי ההלכות מתי צריך להסירם ומתי יכול להשאירם. -בסי' סז עמ' קכה התיר לבלוע כדורים ביום כיפור למי שקשה לו בלי קצת מים.
130. תינוק שבכה בקביעות מיסוריו עד שלא נשאר בו רק עור ועצמות. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ג, או"ח, סי' לו, 119-124.
- כשהורה רופא מומחה להשקותו מורפיום להשקטתו ומת, אין האם הצדקת צריכה כפרה מכיון שנהגה כהלכה.
131. תענית ביום כיפור לחולה עצבים. הרב משה זאב זורגר. **גינת ורדים**, יז, תשע"ג, עו-פה.
- ישאל לפני יום כיפור שני רופאים אם אכן הוא מסתכן כשאינו שותה בעת התקף. כשמתחיל להרגיש סחרחורת ישתה פחות מכשיעור, ואם זה אינו עוזר פעמים יוכל לשתות הרבה בשאלת פי רב.
132. חולה שיש בו סכנה ביום כיפור. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' נד, עמ' ש-שב.
- מי שעבר ניתוח דינו כחולה שיש בו סכנה עד שיתרפא לגמרי, וישאל את הרופאים בנוגע לתענית.
133. שיעור אכילה ביום כיפור לחולה שיש בו סכנה. הרב יהושע אשכנזי. **אור ישראל**, סה, תשע"ג, קס-קעה.
- בירור דעות האחרונים אם יאכל פחות מכשיעור או יותר.
134. חיוב קידוש לחולה שיש בו סכנה ביום כיפור שחל בשבת. הרב בניהו מחפור. **שו"ת אריאל**, ב, סי' יא, עמ' עב-עז.
- הדברים נוטים שחלה עליו חובת קידוש כמו בכל שבת.
135. נטילת ידים לחולה האוכל ביום כיפור. הרב חיים שלום סגל. **קול התורה**, עה, תשע"ג, רכד-רכז.
- אם נטל עד סוף קשרי אצבעותיו עשה כהוגן.
136. חולה הצריך לשתות כדי לבלוע תרופתו ביום כיפור ונהנה מהשתיה. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ו, סי' פו, עמ' קנז.
- השיב לרב אברהם גנחובסקי שחייב לברך.
137. חולה שהותר לו לאכול ביום כיפור. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, סי' קסה, עמ' קצא-קצב.
- אם מותר לו לאכול יותר מהנצרך זה תלוי אם הותרה או דחוייה.
138. עליה לתורה לחולה שלא צם ביום כיפור או בשאר תעניות. הרב אליהו מלכא. **אמרי אליהו**, ח"ב, סי' לא, עמ' קז-קיג.
- יכול לעלות לתורה בשחרית ובמנחה כי הוא נחשב כמתענה באשר נקטין שהותרה ולא דחוייה, אך לא יהיה הקורא בתורה.
139. טלטול מרקחת העשויה לגבורת אנשים. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, סי' קנג, 210.
- אין לטלטל אותה ביום כיפור כדין מוקצה, אף כי היא טעימה לקטנים. -בסי' קסה, 219, כתב שחולה שיש בו סכנה שצריך לאכול ביום כיפור אם מותר רק כשיעור או יותר, זה תלוי אם הותרה או דחוייה.

140. הבדלה לאשה הנמצאת בבית חולים בסוכות ואין שם סוכה. הרב שמואל ברגר. **גינת ורדים**, יד, תשע"ב, קעב-קעה.
- לכתחילה יבדיל לה בעלה והיא תשתה מהיין, אבל כשחוששת מזה ישתה הבעל כדין עראי חוץ לסוכה, ואם אינו רוצה יוכל לטעום פחות מכשיעור.
141. ישיבת זקנים וחלשים בשעת ההקפות בשמחת תורה. הרב שריה דבליצקי. **שערי הוראה**, טז, תשע"ג, קפה-קצ.
- לימוד זכות על אלו היושבים גם כשהספרים מהלכים. רצוי שיעמדו כל משך ההקפה הראשונה, ועדיף שישבו בחדר סמוך או במרפסת.
142. חיוב סומא בנר חנוכה. הרב אהרן ליכטנשטיין. **תחומין**, לב, 278-287.
- סומא חייב לכתחילה לברך ולהדליק, יכול גם להוציא אחרים הדרים עמו, ואינו צריך לסמוך על השתתפות בפרטה או על הדלקת אשתו.
143. סומא בהדלקת נרות חנוכה המיוחדים להריח. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ג, סי' כה-כז, עמ' קכא-קלא.
- מותר לסומא להדליק נרות העשויים להריח כי ההנאה היא ממילא ולא מהנר עצמו, וכל שכן כשגם בשמש יש ריח.
144. הדלקת נר חנוכה לזקן על ידי מטפל נכרי. הרב יוסף ליברמן. **נור התורה**, כד, תשע"ב, רעט-רפ.
- בדיעבד יכול לסמוך על המתירים, אך לכתחילה שיבוא ישראל להדליק לו.
145. אשה ששהתה בבית חולים בחנוכה. הרב יצחק אייזיק כהן. **מכון הוראה ומשפט**, ה, תשע"ג, מח-נר.
- נודע לה אחרי שהדליק בעלה שיכלה לצאת בהדלקתו, תדליק בלי ברכה.
146. משלוח מיני מתיקה למי שלא יכול לאוכלם מטעמי בריאות. הרב אדיר הכהן. **ויען הכהן**, ח"א, סי' נט, עמ' שכו-של.
- שלח מיני מתיקה לחולי סוכרת יצא ידי חובה מכיון שיכול לתת לבני ביתו. מדרך המוסר לשלוח לו מיני מאפה שיצויין בהם שהם בלי סוכר. שלח דבר איסור לחולה הזקוק לזה לא יצא ידי חובה באשר אין זה כבודו של המשלח, אלא אם כן זה היה נחוץ מאד והמשלח טרח להשיג לו.
147. משלוח מנות של חולה שהתרפאה לרופאיה. הרב אדיר הכהן. **ויען הכהן**, ח"א, סי' ס, עמ' של-שלב.
- ראוי לאשה שהיתה חולה מאד והתרפאה לשלוח מנות לרופאיה כהכרת תודה, ולכתחילה תכתוב את שם בעלה ומשפחתה או שהבעל יהיה השליח.

ד. איסור וטהרה

148. זריקת כלוראפורם לבהמה לביטול חושיה קודם השחיטה. שאלת הרב חיים זוסמן כהן מלונדון ותשובת הרב יצחק אלחנן ספקטור בתרנ"ד. **קול התורה**, עו, תשע"ג, כג-כז.
- הרב יצחק אלחנן ספקטור אסר בהחלט את ההצעה להרדים את הבהמה לפני השחיטה.

149. פרות האוכלות אכילה גסה ומתנפחות והרופאים דוקרים בין הצלעות להוציא פרש רב ומתרפאות אחר זמן. הרב שלמה משה עמאר. שו"ת **שמע שלמה**, ח"ז, יו"ד, סי' א, עמ' נט-סז.
150. יש כאן כמה ספיקות להכשיר את הבשר והחלב, והסכים עמו הרב עובדיה יוסף. שאלות טריפות בפרות שנותחו על ידי רופא. הרב עמרם אדרעי. **עמא דבר**, ח"ב, סי' ט, עמ' קיט-קכט.
- תשובות לשאלות הרב זאב וייטמן מאיזה גובה יש לחשוש לבשר החופה את רוב הכרס, ואם יש חשש כשרופא מכניס את המיעים בחזרה. כולל תשובות הרב יצחק אליעזר יאקאב והרב דב לנדאו.
151. **ועלהו לתרופה**, כשרות תרופות וויטמינים. דרכי ההיתר באכילת דבר אסור לרפואה, מרכיבי התרופות וכשרותם, תרופות ותמרוקים בפסח. הרבנים יעקב מצגר וחיים מלאכי. מודיעין עילית תשע"ב, ערה עמ', הסכמות.
152. אכילת תרופות וויטמינים. הרב אריה אשר יצחק אינדיג. **בית ועד לחכמים**, ב, תשע"ג, רט-רלב.
- בירור האופנים מתי מותר או אסור לאוכלם.
153. חלב בהמה טמאה לחולה סוכרת. הרב אליהו מלכא. **אמרי אליהו**, ח"ב, סי' סב, עמ' רמב-רמג.
- אין לשותות חלב גמל גם כשמעריכים בו דבר מר, מכיון שיש תרופות בדוקות אחרות. בס"י סג עמ' רמד-רמה כתב את כללי ההלכה בקשר לתרומת איברים.
154. אכילת שליא לרפואה על ידי היולדת. צבי רייזמן. **תחומין**, לג, 438-429.
- יש כמה נימוקים להתיר ליולדת לאכול את השליא לצורך רפואה.
155. תרופה שמכילה ג'לטין. הרב אלחנן הלפרין. **שערי הוראה**, טז, תשע"ג, קסז-קעא.
- מותר להזריק לנער שסובל מכובד איברים תחת הלשון חומר המכיל ג'לטין. כדורים יש ליטול כרוכים בירק.
156. מינקת שהפסיקה להניק והתינוק רוצה להמשיך. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ו, סי' קג-קד, עמ' קצא-קצג.
- מינקת אחר כ"ד חודש שנסעה לארץ לכמה ימים והתינוק מצטער ובוכה מאד יכולה להניקו. אין צורך להוציא את חלבה במשאבה כדי לתת לו.
157. מזון מלכות. הרב אליהו מלכא. **אמרי אליהו**, ח"ב, סי' ע, עמ' רסד-רסז.
- לדעת החוקרים יש בו סגולות רפואיות, ומותר לכתחילה גם לבריאם.
158. עישון סיגריות במקום שמצער או מזיק את חבריו. הרב שלום מוצרי. **זכור לאברהם** (ביתר), ה, תשע"ב, צז-קיא.
- לנזק העישון אין חזקה, ויכול לעכב גם מי שקיבל קנין ותשלום על הסכמתו.
159. שיר בגנות העישון. רבי בונם סופר. **שנות דור ודור**, ח"ד, שעב-שעו, פקסימיל.
- כתב יד שירו של רבי בונם סופר ששלח לאביו הרב שמעון אב"ד קראקא, ונדפס בהחבצלת ח' כסלו תרנ"ו.
160. בישולי נכרים לחולה שאין בו סכנה. הרב יצחק מרדכי רובין. **מוריה**, שעח-שפ, תשע"ג, רעא-רעו.

- פרטי ההלכות המצויות במטפלים נכרים שבישלו בחול או בשבת לצורך עצמם או לחולה שאין בו סכנה.
161. רצתה משפחה לנסוע לכמה שבועות, ולהניח אשה שאינה בדעת עם שפחה נכרית. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ו, סי' קי, עמ' רב-רה. אין לעשות זאת לכתחילה אפילו כשמניחים לה מאכלים כשרים, ובפרט כשמודיעים לה שנוסעים. כשנסעו בכל זאת, הכלים טעונים הגעלה בגלל איסור בישולי נכרים.
162. לעבור על איסור תורה כדי לרפא חולה מסוכן ברפואה על פי סגולה. הרב טוביה גולדשטיין. **עמק הלכה**, ח"ב, סי' מו, עמ' רסב-רעא. מותר לעבור על איסור תורה כדי לרפא חולה שיש בו סכנה בסגולה אם היא בדוקה.
163. בהלכות כתובת קעקע. הרב יוסף ישראל אייזנברגר. **זרע יעקב**, לג, תשע"ג, לו-מו. כשצריכים להזריק לחולה שיש בו סכנה באותו מקום בדיוק מותר לסמן את הנקודה בדיו, ועדיף על ידי גוי. יש כמה אופנים להתיר לילדה שנשרו גבות עיניה, להזריק שם חומר כעין שיער שמחזיק שלוש שנים.
164. צביעת שערות. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' נה, עמ' נז-נח. אין להעביר סם על שערותיו הלבנות כדי שייראו שחורות.
165. כלה שלקחה כדורים לרחית הוסת, ואחרי החתונה הפסיקה לקחתם וראתה דם. הרב אליהו בנימין מאדאר. **אמרות טהורות**, ח"א, סי' כד, עמ' תפכ-תצב. אם היתה לה וסת קבוע צריכה לחוש לו, ובוסת שאינו קבוע תחשוש לו מספק בחודש הראשון.
166. לקחה כדורים כדי לסדר הוסתות והפסיקה. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ו, סי' קכו, עמ' רכג-רכד. יש להקל שאינה חוששת לוסת הקדום. -בסי' קל עמ' רכז-רכח התיר בפשיטות כשנמצא בבדיקת הרופא שהדם בא מקריעת עור הבתולים. -בסי' קלו עמ' רלג סמך על הוראת האבא משה להתיר דם שנמצא אחרי שמולפים לרחמה, ודלא כחשב האפוד שהחמיר. -בסי' קמא עמ' רלט עצה למי שאינה יכולה לבדוק בז' נקיים מחמת מכה.
167. קביעות וסת בהפסקת גלולות. הרב אריה כץ. **אמונת עתיד**, 100, תשע"ג, 78-79. רבני זמננו חלוקים אם הפסקת חודש מבטלת את קביעות הוסת. -בעמ' 80-81 מסיק להחמיר אם ימציאו זריקה ההופכת את הדם מאדום לכחול.
168. כלה שנטלה כדורים למניעת הוסת. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ב, סי' מ-מב, עמ' רז-רטז. מכיון שהיתה מסולקת דמים, לא מצטרפת הראיה שאחר כך לראיות הקודמות.
169. כלה שבולעת כדורים לעכב את וסתה. הרב נח אייזיק אהלבוים. **מנחת חן**, ח"ב, יו"ד, סי' כב, עמ' קיד-קטו. פוסקי זמננו הכריעו שמכיון שהכדורים התנסו שמועילים לגמרי לסלק הדמים, אינה צריכה לחוש לוסתה ולעונה בינונית, ובמיוחד כלה בליל חופתה. -בסי' פז, צח, עמ' קנ, קנו הורה שטוב להימנע מלטבול כשהרופאים אסרו התשמיש ורוצים רק חיבוק ונישוק, אך אם טובלת יש לה לברך.

170. טבעות לאמצעי מניעה. הרב יצחק מלבר. **בית הלל**, מז, תשע"ג, פז-צא.
הלכות הנוגעות לאמצעי המניעה החדשים לגבי הפסק טהרה וחציצה בטבילה.
171. בדיקות רפואיות האוסרות את האשה. הרבנים גבריאלי ולדמן ומנחם בורשטיין.
אמונת עתיד, 97, תשע"ג, 64-73.
- פירוט ההלכות בסוגי הבדיקות בצואר הרחם ובחללו. בעמ' 137-135 כתב הרב
אודי רט סקירה והמלצות על בדיקות בהריון.
172. רופאה שהכניסה מכשיר למקור ולא נמצא דם. הרב אליהו בנימין מאדאר. **אמרות
טהורות**, ח"א, סי' יז, עמ' שמו-שסג.
הכרעת הדין להקל הגם שאין פתיחת הקבר בלא דם.
173. אשה שיש לה פצעים, ורוצה לדעת שאין הדם בא מן המקור. הרב יחזקאל רוטה. **עמק
התשובה**, ח"ט, סי' צג-צד, עמ' קעז-קעח.
יכולה לסמוך על ראית אשה מומחית שהסתכלה בכלי הבטה משוכללים. ממצא
דם על מה שקינח בו אברו אחרי התשמיש והשליכו לארץ, יכול לתלות שהוא
מפצע שיש לה על חוטמה.
174. מכה המוציאה דם. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' פו, עמ' תלה-
תלט.
- תולים במכה אף שלא נודעה עד עתה, אבל כשהמכה אינה ברורה המקילים לא
יטהרו אלא מכאן ולהבא.
175. צעירה בהקרנות ששחלה אחת שלה מפרישה דם כל הזמן. הרב יצחק שמואל שכטר.
ישיב יצחק, חל"ב, סי' מג-מה, עמ' רטז-רכח.
יש להתירה לבעלה בשעת הדחק כזו, מכיון שהרופאים הפסיקו את המחזור
שלה, ולדבריהם אין זה דם נדות אלא מן השחלות.
176. רופא שהכניס לעומק הרחם זרע של בעלה כדי שתתעבר. הרב יחזקאל רוטה. **עמק
התשובה**, ח"ט, סי' צז, עמ' קפא-קפד.
אינה צריכה להמתין שש עונות מחשש פליטה, ורק אותו יום כשתבדוק עולה
למנין ספירתה.
177. הרואה דם מחמת תשמיש. הרב יוחאי עמר. **שו"ת דרך בת עמי**, ח"א, סי' מב-מג, עמ'
צט-קמו.
- פירוט רב של ההלכות, גם כאשר יש לה מכה באותו מקום. אם יכולה לסמוך על
דברי רופא גוי או ישראל שנתרפאה. אשה שאינה יכולה לטבול מחמת פצעים
שבה. בסי' עט עמ' קפא-קפח דין רחם שהוכנס לתוכו כלי או אצבע לשם
בדיקה. בסי' רז-ריג עמ' תקפג-תרז דיני המפלת כמין בעלי חיים, ולד חי לפני
השליא, והיולדת בניתוח קיסרי. בסי' רכא עמ' תרנד-תרנח שימוש נדה
כשהבעל או האשה חולים, ומישוש הדופק על ידי רופא. בסי' רלד-רלה עמ'
תשכב-תשכט דין הבדיקות כשיש לה התקן תוך רחמי, ובדיקות חרשת, שוטה,
סומא ושנטרפה דעתה.
178. הסיר הרופא את הבתולים במכשיר. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' קלא,
רעג, עמ' קכו, רסו.
צריכה לספור שבעה נקיים כעבור ארבעה ימים.

179. רופאה שקרעה לכלה את קרום הבתולים. הרב אליהו בנימין מאדאר. **אמרות טהורות**, ח"ב, סי' לט, עמ' רעז-ש.
- אין למהר ללכת לרופאה רק אם הקרום עבה במיוחד, ודם הבתולים הוא כדם נדה לגמרי.
180. תחבושות העשויות מכותנה לענין טומאה. הרב יניב בוזגלו. **בית הלל**, מז, תשע"ג, קה-קו.
- מחלוקת הפוסקים אם אלו שהתירו כתמים בפדים של נייר, לא התירו בשל כותנה שכן נטמאים.
181. ירידת מים בחודש התשיעי. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ב, סי' מט, עמ' רל"ט-רמב.
- כשהם נקיים בלי אדמומית אין להם לחשוש, ורק כשמרגישה צירים ובפתיחה יורדים מים בשפע אזי צריכים הרחקה.
182. חולה שהיא נדה. הרב אליהו מלכא. **אמרי אליהו**, ח"ב, סי' נה, עמ' ריז-רכה.
- אסור לבעלה לשמשה כשהיא חולה שאין בה סכנה, וישכור אשה שתשמש אותה. כשבעלה רופא יכול לטפל בה רק כשהיא מסוכנת ואין רופא אחר.
183. חלה הבעל ואין לו מי שישמשו. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ג, יו"ד, סי' יב, 161-159.
- מותר לאשתו לשמשו, אך לא תטבול בשביל כך אלא רק כשיגיע זמנה לטבול.
184. שערות שנדבקו מחמת זיעה וכדומה. הרב יוחאי עמר. **שו"ת דרך בת עמי**, ח"ב, סי' רס-רסד, עמ' פה-קו.
- פרטי ההלכות לענין חציצה כשנדבקו על ידי זיעה או בסמי רפואה, הסרת שער בית העררה ובית השחי, וכששכחה להסיר את שער הרגלים, הידים, הגבות והשפם. -בסי' רסה-רעג, עמ' קו-קלג, פירוט רב בנושאי לפלוף שבעין, צמר גפן התחוב באף, הכוחלת עיניה לנוי או לרפואה, עדשות מגע או עין תותבת, צבע בפנים באופן של קעקוע, דם יבש או ריר על המכה, פצעים שריטות וגלדים, תחבושות, תפירות, גוף זר בבשר. -בסי' רעה-רפא, עמ' קנה-קעט, הלכות ציפורן או אבר מדולדלים, גבס, סתימות וגשרים בשיניים. -בסי' רפג-רפד, עמ' קפה-קצד, דן בטבעת או אביזרי רפואה המחברים לגוף, וכשסכנה לביאת מים באוזנה.
185. הסרת שערות על ידי ליזור. הרב יחזקאל רוטה ובנו הרב משה. **עמק התשובה**, ח"ט, סי' צח-צט, עמ' קפד-קצ.
- מעיך הדין יש להקל כשהשערות ינשרו ובינתים הם מחוברים, ומומלץ לסורקם כדי להפיל את הניתן והיתר אינו חוצץ. -בסי' קא-קב עמ' קצא הורה שכיום סתימה זמנית בשיניים אינה חוצצת. טבלה עם ציפורן שפירשה רובה, תטבול שוב בברכה.
186. אשה שעפעפיה יורדים לתוך עיניה וחייבת להדביקם לשערות העליונות. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ב, יו"ד, סי' כב, 270-274.
- לכתחילה תטבול בעת נשירת הדבק לפני ההדבקה מחדש, וכשאי אפשר יש להקל לה כי זה מיעוט השיער. -בסי' כו, 289-293, כתב הוראות לחולה שאינה יכולה לטבול במים קרים, כיצד להתקין בחצרה מקוה שאפשר לחממה.

187. טבעת נובה לענין חציצה בטבילה. הרב נח אייזיק אהלבוים. **ישורון**, כז, תרצב-תשא. כשכבר טבלה ושימשה יש לסמוך על גדולי הפוסקים שהקילו בשעת הדחק, כאשר בדיקות ההפסק טהרה זו' נקיים נעשו כשהטבעת בפנים.
188. ציפורן המדולדלת שנחתך חלק ממנה ולא נתלשה כולה. הרב אליהו בנימין מאדאר. **ויען שמואל**, טו, סי' לו, עמ' שמט-שנו.
- כשפירשה מיעוטה והיתה נקיה אינה חוצצת בדיעבד לטבילה.
189. חציצה בשן תותבת וסתימה. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ד, יו"ד, סי' יג, 146-150. כשאין דרכה להסירה יכולה לטבול עמו, וכן כשיש לה סתימה. - בס"י יד, 153-150, אסר אשה שמשתמשת באמצעי מניעה ורואה דם מחמת תשמיש, וגם לא התיר לה ליטול סממנים שתפיל אחרי שהתעברה.
190. טבילת חולת אוזניים עם צמר גפן. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ב, יו"ד, סי' כז, 293-295.
- אין להתיר לה לטבול עם צמר גפן, והעצה היא שחברתה תסתום את אוזנה באצבעה ברפיון. - בס"י כח, 295-297, ובח"ג, יו"ד, טז, התיר לטבול כשפשתן שקוע בבשר הדד.
191. כלה שנחתה באוזנה והזהירה הרופאים מביאת מים. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' מו, עמ' מז-נא.
- תחיבת אצבע לאוזן בעת הטבילה מועילה, ואף הנחת צמר גפן.
192. טבילה עם עדשות מגע. הרב נח אייזיק אהלבוים. **מנחת חן**, ח"ב, יו"ד, סי' פט, עמ' קנב-קנג.
- כשמסירה אותן כל לילה הן חציצה, אבל כשמשאירה אותן לזמן מרובה יש להקל. - בס"י צא עמ' קנג פסק שכאשר הרופאים הצריכו להניח תחבושת על עיניה לזמן מרובה, אפשר להתיר לה לטבול רק בשעת דחק גדולה ובשאלת חכם. - בס"י צב עמ' קנד הורה שתפרים הנמסים מאליהם ומתמזגים בעור אינם חציצה. - בס"י צה עמ' קנה כתב שאם אחרי שסרקה שערותיה היטב נותרו כינים אינם חציצה.
- ה. נדרים, צדקה, מילה**
193. נדר לצדקה לרפואת החולה ונפטר. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ד, יו"ד, סי' כז, 196-200.
- יש כאן ספק ספיקא לפוטרו מקיום הנדר.
194. הנודר ליתן צדקה לחולים. הרב משה רחמים שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ג, יו"ד, סי' טו, עמ' רנו-רנז.
- אמר הנודר שרצונו לתרום למחלקת עינים או פוריות יתנו למחלקת עינים, אבל כשאמר לתת למחלקת עיוורים או פוריות יחלקו התרומה חצי חצי.
195. חברים שנשבעו זה לזה שישארו ילדיהם אם אין בהם מום, ונמצאה שומא על הפרחת של הבת. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, סי' רכח, 271.
- אבי הבן פטור מהשבעה, כי בבת זה מום אך לא בכך.

196. קטן בן י"ב וד' חודשים שנשבע כמה פעמים שלא יטול עשבי סמים מרים שקנה האב לפי מצות הרופא או הנמצאים בעיר. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"א, יו"ד, ס' לח, 328-325.
- אין להתיר למופלא הסמוך לאיש את שבועותיו, ויביאו לו מעיר אחרת אם לדעת הרופא יש שהות להמתין. -בסי' מט, 364, הורה כמו הפוסקים שאין להתאבל על תינוק שחי כ"ט יום וי"ב שעות.
197. תלמיד שאמר לרבו שיסוריו יהיו לכפרת עוונות. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, ס' רס, עמ' 299.
- אל יצטער על כך שמא לא יפה אמר. -בסי' רסה, 303, התיר להקיז דם ולהוציא קוץ מסבו, והמחמיר כשיש אחר תבוא עליו ברכה. -בסי' רעג, 308, הורה שיפה עשה הזקן שלא ירד לפתיחת ההיכל בקומה שלמטה, כדי שלא להטריח את הציבור לקום מפניו.
198. כבוד זקן ואשה. הרב משה רחמים שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ג, יו"ד, ס' י, עמ' רלח-רמו. התכתבות עם גיסו הרב שילה בן דוד באיזה גיל נקרא שיבה, ואם צריך לקום בפני אשה זקנה.
199. קבלת ספרים על ידי איטר ביד ימין. הרב משה רחמים שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ב, יו"ד, ס' יג, עמ' רנה-רנח.
- יטלם בימין שלו שהוא שמאל כל אדם, ובזה מראה את חשיבות הספרים.
200. מוהל שלא מל מעולם. הרב אברהם דרעי. שו"ת **דבר אברהם** בתוך אוצר ברית אברהם, ס' י, עמ' תה-ת"א.
- על המוהל חלה ההלכה ביו"ד, ס' שלו, סעיף א, שלא יתעסק ברפואה אלא אם כן הוא בקי, ולא יהא שם גדול ממנו. צריך שאומן יעמוד על גביו בפעם הראשונה, ומכל מקום יש להעדיף מי שמל פעמים רבות ולא קילקל.
201. מילה במראה צהוב. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, ס' סב, עמ' סג.
- מחמירים בכל מראה צהוב או ירוק שלא למול הגם שהרופאים אינם חושבים זאת לסכנה, וכשיבירא מלים מיד.
202. לפולמוס מציצת מילה בשפופרת. הרב משה צוריאלי. **תחומין**, לג, 391-401.
- סקירת תולדות הפולמוס ודעות המתירים והאוסרים עם המלצה למול בשפופרת.
203. מציצה בפה או בכלי. הרב אפרים רוטשילד. קול התורה, עו, תשע"ג, רצ-רצו.
- סקירת דעות המחייבים בפה דוקא לעומת המתירים בשפופרת.
204. מילת יוצא דופן שמיני שחל ביום טוב שני של גלויות. הרב יחזקאל רוטה. **עמק התשובה**, ח"ט, ס' קיח, עמ' ריד-רטז.
- הנולד בנייתוח קיסרי דרך הבטן ולא מהרחבת המקור, יש להקל למולו ביום טוב שני של גלויות אף שכמה אחרונים החמירו.
205. קטן שנולד בנייתוח קיסרי. הרב יצחק שמואל שכטר. שו"ת **ישיב יצחק**, חל"ג, ס' נה, עמ' רכט-רלד.
- אין מלים אותו ביום טוב, אבל בלידת מלקחיים מלים כשלא נגרם נזק לתינוק.
206. רצה הבן הרופא לעשות החיתוך והמוהל יעשה הפריעה. הרב נח אייזיק אהלבוים. **מנחת חן**, ח"ב, יו"ד, ס' קב, עמ' קס-קסב.

- לכתחילה אין לעשות כן בשבת, אבל אין למחות באלו שנוהגים כן כי יש להם על מי לסמוך.
207. תינוק שנולד עם מום בנקב המי רגלים. הרב יוסף שלום אלישיב. **ישורון**, כח, רמ-רמא.
- כשניתחו הרופאים וסתמו את הנקב שבאמצע הגיד ולדבריהם הוא ראוי להוליד, יש מקום להתירו לבוא בקהל. -בעמ' שעו-שעז כתב בענין מציצה בפה. -בעמ' שעט המליץ על בדיקת אבהות כשיש נסיבות שזה יועיל.
208. מילת תינוק עם היפוספדיאס ביום השמיני. ד"ר סודי נמיר ובניהו שנדורפי. **תחומין**, לב, 374-386.
- כשנקב השופכה אינו במקומו, יש דעות שונות בין הפוסקים כיצד לנהוג במילה כשצריך להניח עור לצורך ניתוח עתידי.
209. נימול אצל רופא נכרי והעטרה מתגלה רק בעת קישוי. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ו, סי' קעא, עמ' רעט-רפג.
- מחלוקת הפוסקים אם מילתו עולה לגרות, ואם צריך למולו שנית או להטיף דם ברית. -בסי' קעב עמ' רפג-רפד השיב להקל להסיר רק מקצת הערלה בתינוק שמשתיין מנקב שבאמצע הגיד.
210. חרשת שבאה להתגייר. הרב שלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ז, יו"ד, סי' ט-יאא, עמ' קיא-קלב.
- חליפת תשובות עם הרב שלמה שלוש להתיר לה להינשא אחרי שבית דין אחר כבר גיירה.
211. כתיבת סת"ם על ידי מי שידו עקומה. הרב משה רחמים שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ג, או"ח, סי' טז, עמ' לז-מב.
- כשכותב בימינו כלאחר יד, דרכו בכך וכתיבתו נאה, פרשיות התפילין שכתב כשרות לכתחילה ואפשר לברך עליהן, דלא כהרב צבי פסח פרנק, הר צבי, או"ח, כה.
212. השתתפות איטר יד בכתיבת ספר תורה. הרב יחיאל מיכל טרגר. **עץ חיים** (ברוקלין), יח, תשע"ב, קיח-קכג.
- איטר גמור יכול בהחלט להשתתף במילוי האותיות האחרונות בספר תורה בלי כל חשש.
213. הפילה תוך חודשיים לעיבורה חתיכת בשר קטנה בלי שום ריקום. הרב מרדכי הלוי. **דרכי נועם**, יו"ד, סי' יג, עמ' סה-סז.
- יפדו את הבן הבא אחריו בלי ברכה.
214. בכור שחלה ולא התרפא עד יום ל"א. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, סי' רמו, עמ' 290.
- יש להקדים את המילה לפדיון הבן.
215. לידת מלקחים. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' ט, עמ' ח-ט.
- אם טיפל בו הרופא בטרם יצא הראש יפדוהו בלי ברכה.
216. בכור שהכוהו כדי לסמותו, ובא ערבי ועקר את עיניו. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, סי' שט, 335.

זה נקרא מום אחר, ויכולים לשוחטו. בס"י שמח, 370-368, הורה שקצב שקיבל בהמה מהטבח ומצא בה יד שבורה, הרי המקח בטל אף שרצה לתת לו יד אחרת גדולה יותר. בס"י שצט, 412, ביאר מדוע מזכירים את שם האם בתפילה על החולה. בס"י תט, 421, כתב שלא יפה עשה מי שגילה מום שבו ולא היה ידוע לאחרים.

217. הנדסה גנטית בצמחים. הרב יעקב אריאל. **תחומין**, לג, 419-428.
- האבקה זנים שונים של צמחים מותרת, ומחלוקת הפוסקים בהרכבת עין לגבי איסור כלאים. הנדסה גנטית אינה חמורה כהרכבה ומותרת על ידי חיידקים, אבל בתוחת גנים רק על ידי נכרי או בגרמא.
218. מי שחוטמו ארוך. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, ס"י תכא, עמ' תנו, 436.
- אם לקרוא לו בעל החוטם תלוי לפי הזמן ודעתם של בני אדם, ואם זה מתפרש לגנאי אסור.

ו. רפואה, השתלות

219. **הרפואה במקרא ובתלמוד**. ד"ר יצחק (יוליוס) פרויס. תירגם מגרמנית וההדיר אורי וירצבורגר. ירושלים, מאגנס, תשע"ב, לב, 990 עמ', מבואות, מפתחות, 19 פרקים.
220. **רפואה מעשית לרבי חיים ויטאל**, מרפא בארץ ישראל וסביבותיה. ההדירו יעל בוכמן וזהר עמר. רמת גן, המדור לתולדות הרפואה בא"י, המחלקה ללימודי א"י וארכיאולוגיה, אוניברסיטת בר אילן, תשס"ז, 337, 6 עמ', פתח דבר, נספחים, שער ותקציר באנגלית, איורים. בחלק הרביעי סקירת המחלות הנזכרות בכתב היד.
221. **חומרי מרפא בספרות היהודית של ימי הביניים והעת החדשה**; פרמקולוגיה, היסטוריה והלכה. אברהם אופיר שמש. רמת גן, אוניברסיטת בר אילן, תשע"ג, 658 עמ', פתח דבר, מבוא, ח' פרקים, נספחים, ביבליוגרפיה, מפתח העניינים, תמונות, לוחות, שער ותוכן באנגלית.
222. **השם רופאך**. הרב שלום ארוש. ירושלים, מוסדות חוט של חסד, תמוז תשע"ב, 362 עמ', מנוקד. המסכימים: הרב עובדיה יוסף והרב אליעזר ברלנד. מההקדמה: יסודות בהלכה ובהשקפה ללמד את האדם שכל חולי ומכאוב וכל מצבו הבריאותי בגוף ובנפש הכל בהשגחה פרטית מדויקת.
223. **מנחת צבי**, בעניני רפואה והצלה בהלכה א-ב. הרב צבי גוטמן. ירושלים תשע"א, 18, רמב; 19, קפח עמ', פקסימילים. כולל דיני יולדת, תרופות, ניתוחים, מילה, רופאים, תפירות, התעמלות, גוסס ועוד.
224. **מלא בריאות**. מבחר מתכונות בריאות להכנה בקלי קלות. אסתר יפרח. ירושלים, פלדהיים, תשע"א, 323 עמ', הקדמה, תמונות.
225. **עיטוש בהלכה**, הלכות והנהגות בעניני עיטוש, עם ביאור עטיוותיו תהל אור הכולל ציונים, מקורות, ומשא ומתן בדברי הפוסקים. הרב יששכר דב הופמן. ברוקלין תשע"ב, פה עמ'.
226. **ורפואה קרובה לבוא**. פניני הלכה ואגדה, אמרות והדרכות, דברי חיזוק ועידוד, עובדות והנהגות. הרב אברהם ישראל רוזנטל. ירושלים, מפעל כמוצא שלל רב, תשע"ג, תמח עמ', הסכמות, הקדמה, רשימת הגדולים הנזכרים, תוכן.

227. **נאות מרדכי** חלק ו, בעניני דעת הרופאים בהלכה. משיעורי הרב מרדכי גרוס. בני ברק, תמוז תשע"ג, קכט עמ'. פתח דבר, ז' פרקים, דרך קצרה, דינים שנתבררו, מפתחות.
228. רפואה חילופית. הרב משה רחמים שעיו. **בית הלל**, מז, תשע"ג, צב-צג. איננה כרפואה סגולית, ויכולים לסמוך על המומחים המטפלים בזה.
229. בעניני הלכה ורפואה. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' קטו, עמ' שצג-שצח. הנושאים: הצלת נפשות, אין דוחים נפש מפני נפש, הצורך להסתכן כדי להציל את חברו.
230. בהלכות רפואה. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' קיח-קכב, עמ' תד-תטו. הנושאים: הוצאות מרובות למעט בסכנת חולה סופני; קבלת תרומת איברים מנער צעיר; רפואה אלטרנטיבית לחולה שיש בו סכנה; חיוב תפילה לעוסק בהצלה וברפואה; תוקף הסכם מכירת אבר להשתלה.
231. **אשרי משכיל**. ח"א: ביקור חולים בהלכה ובאגדה, ג' שערים. ח"ב: דיני כבוד חכם וזקן. הרב אסי יצחקוב. יפו תשע"ב, 8, קעג, 22; 9, קנח, 19 עמ'.
232. ביקור חולים בגופו או בטלפון. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' רצד, עמ' ש. עיקר המצוה היא ללכת ולבקר בעצמו את החולה, ואז גם מתפלל עליו ביתר כוונה.
233. אמירת אדם שהוא חולה מיעיים. הרב ישראל דנדרוביץ. **המאור**, תנא, תשע"ג, צה-צח.
- יש הנוהרים שלא לומר שיש להם את מחלת המיעיים בורדם.
234. זקן שיש לו נמק ברגלו ומתנגד שיקטעוה. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' קטז-קיד, עמ' שצט-תג.
- אין לכפות אותו כי זה ניתוח קשה, ולדעת הרופאים יש חשש שימות אף אם ינתחוהו.
235. תאומים סיאמיים. הרב נח אייזיק אהלבוים. **מנחת חן**, ח"ב, יו"ד, סי' קג, עמ' קסב-קסד.
- כל אחד מהם מחויב בהנחת תפילין, אינם טריפה, ומברכים עליהם משנה הבריות.
236. קירוב מיתתו של חולה. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ז, סי' קמו, עמ' דש-שה.
- כללים כיצד לנהוג בחולה חשוך מרפא שסובל יסורים נוראים, ויש הוראה לרופאים שאם הלב יפסיק לעבוד לא יחברוהו למכונת הנשמה.
237. קביעת זמן המוות. הרב משה שטרנבוך. **ישורון**, כז, תרפז-תרצא. גדולי הפוסקים דחו את מסקנות הרבנות הראשית לסמוך על מוות מוחי.
238. קביעת רגע המוות. הרב שלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ז, חו"מ, סי' ח-ט, עמ' שלה-שעב.
- פירוט ההליכים לקביעה שהמח והלב מתו לגמרי, ובכל זאת יצטרכו אישור להשתיל אבר. הסכים לכך הרב עובדיה יוסף.

239. תרומת כליה להצלת חיי חבריו. הרב נח אייזיק אהלבוים. **מנחת חן**, ח"ב, חו"מ, סי' ג, עמ' רכג-רכט.
- אסור להסתכן ולוותר על אבר להצלת אחרים, אך אם תרם זו מידת חסידות ולמצוה גדולה נחשבת לו.
240. תרומת מח עצם לחולה מסוכן. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ו, סי' קס, עמ' רסד-רסח.
- ישנם כמה ספיקות שלא יעבור על לאו ועשה אם ימנע מלתרום כשאין חשש לאיבה.
241. השתלת רחם מאשה אחרת. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ז, סי' ז-ח, עמ' טו-יט.
- ישנם צדדים לכאן ולכאן אם מותר. שאלת השתלת שליא למי שאין לה וסת קלה יותר.
242. השתלת רחם. הרב אריה כץ. **תחומין**, לב, 347-352.
- יש להתיר תרומת רחם ממי שעברה את גיל הפוריות, ואין בזה איסור סירוס או חבלה וסיכון עצמי.
243. עיסוק במכירת איברים להשתלה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ב, סי' קה-קח, עמ' תסח-תפד.
- כשמותר להשתיל אפשר לבקש תשלום, וראוי לעשות זאת בפיקוח בית דין. אין בזה חשש חבלה, וכשאין סיכון אדרבה יש בזה מצוה. התורם יברך הגומל בלי שם ומלכות. אין להכריח קטן לתרום, אבל יש לשכנעו על ידי מומחים ורבנים שאין בזה נזק או השלכות נפשיות לעתיד.
244. לסמוך על רופאים שהתלמדו על גופות עכו"ם בזמננו. **בית ועד לחכמים**, ב, תשע"ג, שיז-שלו.
- אף שגוף עכו"ם חלוק משל ישראל, בכל זאת אפשר לסמוך גם בזמננו על מה שלמדו הרופאים.
245. לנתח מת במקום פיקוח נפש. הרב טוביה גולדשטיין. **עמק הלכה**, ח"ב, סי' מח, עמ' רעו-רצב.
- מותר לרופא לחתוך בגוף המת כדי להתלמד איך להציל חולה אחר. -בסי' נא עמ' שא-שז התיר להסתכל באיברי המת כדי ללמוד חכמת הרפואה.
246. ניתוח נפלים לאחר המוות. הרב שי יצחק שרגא. **תחומין**, לג, 402-406.
- אשה שהפילה כמה פעמים, מותר לנתח את הנפל כדי לברר את סיבות ההפלה למניעתם בעתיד.
247. הריון בסיכון. הרב דב פופר. **אמונת עתיך**, 100, תשע"ג, 189-193.
- במקרים של אי פוריות עקב הפלות חוזרות מותר לערוך בדיקה גנטית של העובר, במיוחד כשבבתי החולים נוהגים להעביר לחברה קדישא נפל שיש בו ממשות לקבורה.
248. השתלת פיגומים ביולוגיים של רקמה ושתלי עצם לכהנים. הרב פרופ' דוד זושא כ"ץ. **תחומין**, לב, 353-362.
- בירור החששות של הנאה ממת, טומאה וביטול קבורה. כולל תשובות פוסקי זמננו שדנו בהיבטים השונים, ונטו להתיר בתנאים מסוימים.

249. טומאת כהנים לקרוב מחוסר אבר מחייו. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' סב, עמ' קפט-קצ.
- כהן יכול להיטמא לקרוב שניטלה ממנו כליה בחייו.
250. ביקור כהן בבית חולים. הרב נסים כהן. **מקבציאל**, לט, תשע"ג, תטו-תכד.
- מחמת כמה ספיקות מותר לכהן לבקר בבית חולים, גם בהדסה עין כרם בו המחלקה הפתולוגית אינה נפרדת.
251. קבורת נפלים. הרב בצלאל טוביה וטנשטיין. **בצל הטוב**, ח"א, סי' קט, עמ' תקיג-תקטו.
- אין צריך להקפיד לקוברם במקום מכובד אצל אנשים יראים וכשרים.
252. שיעור חלקי המת המחייב קבורה. תומר מבורך. **תחומין**, לג, 416-407.
- בירור מצות הקבורה, ואיזה שיעור מהאבר מחייב לטרוח לקבור.
253. קבורת דם שיצא מהמת לאחר מותו. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' סא, עמ' קפו-קפח.
- לדעת רוב הפוסקים אין צריך לקבור מעט דם שיצא לאחר מיתה, וכן מנהג חברות קדישא בירושלים.
254. אבלות אחרי שסרה מגפת החולירע. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ג, יו"ד, סי' כח, 204-202.
- לדעת השואל ומשיב, קמא, ח"א, עא, אין צריך להשלים את האבלות אחרי שנדחתה.
255. נפטר האב כשסיימו את השבע ברכות בחופה שנאלצו לעשותה בערב הרגל. הרב מרדכי הלוי. **דרכי נועם**, יו"ד, סי' ח, עמ' נד-נדז.
- בועל בעילת מצוה ופורש, ינהג את שבעת ימי המשתה ואחר כך את ימי האבלות.
- ז. נשים, הפירות**
256. **חידושים בגניקולוגיה והלכה**: פסקים, דילמות והתמודדויות. ירושלים, פוע"ה, כנס תשע"ג (13), 80 עמ'.
257. קונטרס הלכה ורפואה בפוריות. הרב נח אייזיק אהלבוים. **מנחת חן**, ח"ב, אה"ע, סי' ז-יא, עמ' קצג-רי.
- הנושאים: הקפאת זרע לקיום מצות פרו ורבו, ואם מותר האם יש בזה חיוב; הוצאת זרע לצורך בדיקת הרופאים או להזרעה מלאכותית; יחוס הבן הנולד מהזרעה מלאכותית.
258. שיטת הרב ישראלי בקביעת אמהות בתרומת ביצית ופונדקאות. הרב גדעון ויצמן. **אמונת עתיד**, 100, תשע"ג, 82-85.
- יש לו דרך אמצעית שהאמהות נקבעת לפי מי שברחמה נמצא העובר במלאת לו ארבעים יום.
259. הורות אמהות ואבהות. הרב מרדכי טולידנו. **בית הלל**, מז, תשע"ג, עט-פו.
- כשקיבלה ביצית מנכרית והופרתה מזרע חברה היהודי העובר יצטרך גיור, והאב יחויב במזונות לפי הודאתו.

260. השתלת ביצית. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ג, סי' סז-סט, עמ' רעז-רפז.
- כשניסו הכל ללא הועיל, מותר לבצע הפריה חוץ גופית שתושלת אצל אשתו והוולד יתיחס אחריה.
261. הפריה חוץ גופית. הרב יחזקאל רוטה. **עמק התשובה**, ח"ט, סי' קמה, עמ' רנו-רנז. מורה הוראה לא יתיר זאת רק בדוחק כעבור שנים, ואזי כשיש השגחה מעולה שהזרע אכן מהבעל הוולד כשר בלי פקפוק.
262. הפריה חוץ גופית. הרב נח אייזיק אהלבוים. **מנחת חן**, ח"ב, אה"ע, סי' ב-ד, עמ' קעח-קפה.
- מחלוקת הפוסקים אם מקיימים בה מצות פריה ורביה. מי שקיים המצוה אינו צריך להשתדל יותר בדרך זו, ואין להתיר לו להוציא זרע ביד. אסור לעשות טיפולים אלו מבלי להשגיח על שמירת הזרע בכל שלבי התהליך.
263. פגמים גנטיים. הרב שלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ז, חו"מ, סי' י, עמ' שעב-שפ.
- בתשובה למכון פוע"ה התיר לחולים גנטיים לעבור הפריית מבחנה בה יסולקו התאים החולים ויוכלו להיוולד ילדים בריאים.
264. הורשת ממזרות בטיפולי פוריות. הרב אריה כץ. **אמונת עתיד**, 97, תשע"ג, 74-78. נחלקו הפוסקים אם ממזרות עוברת בטיפולי פוריות, ועל כן אין להמליץ לממזרים להוליד את ילדיהם בדרך זו.
265. הוצאת זרע במי שאינו יכול לשמש מחמת עקימת הגיד שלו. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ג, אה"ע, סי' ב, 224-226.
- איסור חמור להשחית זרעו בכל אופן, וצריך תיקון על העבר. -בסי' יב, 280, הורה שמצוי מאד שנקב השתן למטה מהעטרה, ואין בזה בית מיחוש כלל.
266. רופא שאמר לעקר להוציא זרעו ויזריקנו אחר כך לרחם אשתו. הרב יוסף חיים. **תורה לשמה**, סי' תפא, עמ' תקכז-תקל.
- אסור להשחית את זרעו, יש חשש שיישפך, ואין כולו נחוץ להזרעה. -בסי' תקב, עמ' תקנח, ביאר את השורש למעלה של טומטום ואנדרוגיניוס. -בסי' תקכ, עמ' תקפ-תקפב, הסביר את מקור המנהג שמביאים ילד חולה לבית הכנסת, והנושא מקיף את התיבה שבע פעמים.
267. איסור השחתה כשאין לו גבורת אנשים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ג, סי' ע, עמ' רפח-רצה.
- גדולי הפוסקים התירו לצורך בדיקה לרפואתו וחיוזוקו, או לצורך מצוה ושלום בית.
268. בדיקת פוריות בזיווג שני קודם הנישואין כשלא קיים עדיין מצות פרו ורבו. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ג, סי' עא-עב, עמ' רצה-שב.
- כשהבדיקות בזיווג ראשון היו תקינות אין צריך להודיע למדוברת, ואחרי הנישואין יוכלו לעשות את בדיקות הפוריות.
269. סירוס לזמן על ידי זריקה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ג, סי' נט-ס, עמ' רמז-רנז.

- מי שקיים פריה ורביה ורוצה לבטל הרהוריו כשאנו יכול להיות עם אשתו בגלל חולשתה, יכול לקחת זריקות שפועלות לכמה חודשים ואין בהם חשש סירוס עולמי. יעשה בהסכמת אשתו, ועדיף על ידי גוי.
270. ריפוי סריס ביד. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ז, סי' יט, עמ' לד-לו.
- רופא ירא שמים יכול לרפא סריס על ידי משמוש באברו להוציא ליחה שתזרוק לאשתו.
271. גר שעבר ניתוח עיקור בגיותו. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' עו, עמ' רמ-רמא. בעלת תשובה שרוצה להינשא לגר שעבר ניתוח עיקור צריך לברר אם זה נעשה בחלל הבטן שאז מותר, או שנותקו שבילי הזרע בתוך שק האשכים שאז דינו כסריס שאסור לבוא בקהל, אלא אם כן יש אפשרות לשקמם בניתוח חוזר ויחזור להיתרו.
272. מצות פריה ורביה כשיש חשש שיוולדו תינוקות פגומים. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' סט, עמ' רה-רו.
- נולד להורים בן פגום ובבירור גנטי נקבע שהם נושאים גן מסוים המסכן ילדים עתידיים הם פטורים מהמצוה, אבל ראוי שיעסקו בהפריה חוץ גופית וכשיתברר שהעובר בריא יחדירוהו לרחם האשה.
273. פגמים גנטיים. הרב שלמה משה עמאר. **שערי צדק**, יג, 377-390.
- מותר לערוך בדיקת ביציות בהפריה מבחנה כדי לסלק את הפגומים ותימנע העברת מחלות ופגמים לנולדים.
274. אמרו הרופאים שתסתכן אם תתעבר. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ד, יו"ד, סי' יז, 172.
- אין להתיר לה לשמש במוך בקביעות. בס' כה, 190-192, לא רצה להתיר להשכיר לישמעאלי קמיע לשמירת האשה שלא תפיל, אף כי יש שהתירו.
275. המליצו הרופאים שלא תתעבר סמוך ללידתה. הרב יונתן שטייף. **שאלות ותשובות**, סי' קכ, עמ' קיז-קיח.
- תוכל לאחר את הטבילה כמה ימים עד עבור שנתיים ותתחזק, או שתמרח משחה אבל לא תשתמש בגומי.
276. נשא אלמנה וכשחלה רוצה לגרשה כדי שלא תהיה קטלנית. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ז, סי' י, עמ' כב-כג.
- יגרשה אם אינו חולה במחלה חשוכת מרפא או גוסס, ואחרי שימות תוכל להינשא.
277. בשאלות ממזרות. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' עב-עד, עמ' ריא-רלט.
- היו הקידושין והגירושין על ידי רבנים קונסרבטיבים והבעל לא קרב אליה כי נמשך למשכב זכור בלבד, הילדים שנולדו לה אחר כך כשרים לכתחילה ואין צריך להודיע זאת בשידוכים. הסכים לכך הרב יוסף שלום אלישיב. כשביררו הרופאים שהבעל מעולם לא היה ראוי להוליד וייעשו בירורים נוספים, יש להכשיר את ילדיה כשיסכים לכך אחד מגדולי הוראה.
278. מי שלא נפקד יותר מעשר שנים ולדעת הרופאים החסרון הוא אצל, והתרועעה אשתו עם אדם אחר ונולד לה בן. הרב יהודה משה יוסף. **הרי יהודה**, ח"ג, אה"ע, סי' י, עמ' שסב-תיב.

- ספק אם אומרים כאן רוב בעילות אחר הבעל להכשיר את הבן, אלא אם כן האשה פרוצה ביותר.
279. בחשש כרות שפכה. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' עז, עמ' רמב-רמו. קבע בחילוניותו טבעת באבר המילה והוציאה כשחזר בתשובה אך עדיין יש שם נקב המטפטף, מותר לבוא בקהל מאחר ולדעת הרופאים יוכל להוליד ואם כן אין זה בגודל נקב המעכב.
280. חשש פצוע דכא. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' עח-עט, עמ' רמו-רנא. כרתו לבחור בגלל גידול ממאיר אשך עם חלק מחוטי הזרע הצמודים לו כשר לבוא בקהל, ואכן נולד לו בן. היתר לזקן שהצטברו לו מים באשך וצריך לכורתו, שכשר לבוא בקהל מחמת כמה ספיקות.
281. בחשש זונה לכהן. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' פב-פג, עמ' רנח-ער. צעירה שניסה גוי לאונסה ובבדיקה רפואית ראו שבתוליה שלימים, מותרת להינשא לכהן בלי פקפוק. -בעלת תשובה שהיתה נשואה לגוי חסר גבורת אנשים, רופא אחד מעיד שבתוליה שלמים ורופא אחר קבע שבתוליה גמישים ורפויים, קשה למצוא לה היתר.
282. היתר נישואין ליולדת קודם הגירושין ולא הניקה כלל. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ב, סי' סב-סח, עמ' רצא-שה. בעל שאושפז בגלל דכאון עמוק וגירש את אשתו, והתינוק ניזון מתחליפי חלב, אפשר להתיר לה להינשא, ומוטב שתמתין ט"ו חודש.
283. עני שאשתו נסמית בשתי עיניה. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ב, אה"ע, סי' יג, 431-433.
- מכיון שמשלם את מזונותיה אפשר להתיר לו לישא אשה אחרת, ואינה יכולה לעכב עד שיתן לה כתובתה.
284. נסמית הכלה באחת מעיניה. הרב יעקב אביחצירא. שו"ת **יורו משפטיך ליעקב**, חי"ג, סי' עז, עמ' רעא-ערב.
- כשחוזר בו החתן פטור מהקנס כי על דעת כן לא הסכים.
285. בהלכות יחוד. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' פח-פט, עמ' רצג-רצה. לקה בעלה האברך באירוע מוחי קשה וכששוחזר מבית החולים זקוק לעזור פיליפיני, אין להתיר לו לגור בבית. -זקן בבית אבות סיעודי שיש בו בלילות רק אחיות, אין להוציאו מיד אבל ישתדלו למצוא לו מקום אחר.
286. יחוד באוטיסט. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ב, סי' סו-סז, עמ' שה-שיד.
- אפשר למוסרו למוסד המכוסה במצלמות וישאירו אור דלוק, או שיתנו מפתחות לאלו שיכולים להיכנס בכל עת.
287. איסור יחוד באשה ההולכת לרופא. הרב פנחס שיש. **מכון הוראה ומשפט**, ו, תשע"ג, רלב-רלד.
- מעיקר הדין מותר לה ללכת לרופא, אך יש להחמיר לפנות לרופאה, או להשאיר את הדלת פתוחה קצת, או שבעלה יבוא עמה, או שתאמר לרופא שבעלה צריך להגיע כל רגע.

288. כשרות הסובל מסכיופרניה לעדות קידושין. הרב אברהם צבי גאופטמן. **תחומין**, לב, 135-125.
- בשעת הדחק ניתן לקבל עדות מי שסובל מסכיופרני קלה ומתפקד כרגיל, לאחר התיעצות עם מורה הוראה מובהק. כשסובל באופן חמור או בינוני מהזיות והפרעות בחשיבה וברגש אינו יכול לשמש כעד אף בעדות קידושין, וברעבד חוששים לקידושין.
289. גט בעל חולה סכיופרניה. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ז, סי' לט, עמ' עה-עט.
- כשהוא עתים חלים עתים שוטה יש להיזהר לא להפחידו לתת גט כדי שלא לפוסלו, ויפחידוהו בנושא אחר.
290. היתר מאה רבנים למי שאשתו מופקרת, או נשתתית ואביה מסרב ליתן לה להתגרש. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ז, סי' א-ד, עמ' א-י.
- חולת עצבים שלקחה תרופות למניעת הריון ונאפה עם גוי, מתירים לו לשאת אחרת. הנוהגת בשגעון ומזניחה ביתה וילדיה, או כשבעלה חולה כליות ומתעללת בו, יבררו בית דין הענין לפני שמתירים לו להינשא.
291. יהודי בבצרה עשה שליח לקדש לו אשה מבגדד, וכשבא לשאתה ראה שהיא פוזלת. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"א, אה"ע, סי' ז, 403-401.
- פזילה נחשבת מום, אינו חייב לשאתה, ויפטרנה בגט בלי שום חיובים.
292. קידושי חרש שאינו שומע ואינו מדבר. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ד, אה"ע, סי' ה, 304-302.
- סדר הקידושין והכתובה של החרש.
293. נישואי חרש המדבר ואינו שומע. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ז, סי' כב, עמ' מא-מג.
- החתן יברך את ברכת האירוסין, ואילו את ברכות הנישואין לכתחילה יברך אחר.
294. ביטול נישואין כשיש חשש שהבעל שוטה וסובל מהפרעות נפשיות. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"א, סי' פה, עמ' רעט-רפב.
- לפי החומר המצוי אין להקל עד שיתברר שבזמן הנישואין סבל ממחלת נפש חמורה המונעת חיים משותפים.
295. חולה שהוסיפו לו שם ומת בחוליו בתוך שלושים יום. הרב אליהו מלכא. **אמרי אליהו**, ח"א, סי' עט, עמ' רנב-רנג.
- אם נתפרסם בשם הנוסף אפילו קצת יש להזכירו בכתובה, בגט, במצבה ובאמירת האשכבה, אבל כשלא נתפרסם כלל ונשתקע אפילו לאחר שלושים יום אין להזכיר כלל.
296. אשה שסבלה מבעיות נפשיות והתמכרה לשתיית אלכוהול. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"ב, סי' סח-ע, עמ' שיד-שכח.
- יש לדונה כמורדת להפסיד כתובתה ומזונותיה, ומותר לבעלה לשאת אחרת. בסי' עא עמ' שכח-שלה הצדיק את עמדת הבעל, בנידון שאשתו דעתה מבולבלת ומטורפת כעדות רופאים מומחים ועוברת על דת. בסי' עה, עמ' שמת-שנר, השיב על שכיב מרע צלול שאמר שיתנו גט לאשתו, וכעת אינו יכול לדבר.

297. חיוב מזונות של חרש אילם לאשתו ולבניו. הרבנים יוסף שלום אלישיב ואליעזר גולדשמידט. **מוריה**, שעה-שעז, תשע"ג, קלא-קלה.
- דיון אם אפשר לחייבו אף שהוא אינו בר חיובא לכל דיני התורה.
298. אשה עם פרופיל גנטי של איש. הרב אברהם דב לוין. **תחומין**, לב, 193-197.
- תינוק שנולד עם אבר מין נקבי ובבדיקת דם נמצא שהפרופיל הגנטי שלו הוא של זכר, ומשרד הבריאות אישר לו לערוך ניתוח לשינוי מין ונישא, פטר בית הדין האיזורי את האשה בלי גט כי דינו כאשה שאינה יכולה לקדש. לדעת הסוברים שדינו כאנדרוגינוס צריכה גט לחומרא.
299. שליחות בגט חרש וחרשת. הרבנים יוסף שלום אלישיב ובצלאל זולטי, לרב יצחק אייזיק הרצוג, בתשי"ד. **ישורון**, כח, קפ-קפד.
- הוראות כיצד לעשות את מינוי השליחות וסידור הגט בארץ וברומניה.
300. הטוענת שאין לבעלה גבורת אנשים. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"ד, אה"ע, סי' יב, 324-318.
- מן הדין כופין אותו לגרש, אבל לבקשתו נותנים לו זמן לראות אם יתרפא. - בחו"מ, סי' ו', 343-350, הורה על אשה שטענה על בעלה שאינו יורה כחץ וחייבוהו בית דין לגרשה ולתת כתובתה והוא מסרב, שיכולה להקדיש את נדוניתה ונכסי מלוג שלה.
301. טענה האשה שלא ילדה בגלל בעיות רפואיות של הבעל. הרב דוד ברדוגו. שו"ת **בדבר המשפט**, ח"א, סי' מח, עמ' תנא-תסא.
- פסק דין על מורד באשתו הטוענת שמעשי ידיה אינם מספיקים, והמציאה הוכחות על טיפולי פוריות שעבר הבעל.
302. כפיה לגט מחמת עקרות הבעל. הרב דוד ברדוגו. **בדבר המשפט**, ח"א, סי' נד, עמ' תצח-תקכו.
- מתנגד לדיינים שהורו לכפותו לגט הגם שטרם עברו עשר שנים, היו בעיות גם אצל האשה שהפילה פעמיים, וסיכוויי להתרפא טובים כפי שהוכח לבסוף. הסכים עמו הרב מאיר מאזוז.
303. כפית בעל חולה לגרש את אשתו. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויצן דוד**, ח"ז, סי' מו, עמ' קיט-קכג.
- חולה שמצב רוחו משתנה ממרה שחורה לגילה עצומה ואשתו טוענת מאוס עלי, אין די במום זה לכפות אותו לגרש אבל זוהי אמתלה טובה.
304. בעל צורך סמים שדעתו קלושה וגירש את אשתו. הרבנים ברל לזר, ציון בוארון ושלמה משה עמאר. **שמע שלמה**, ח"ז, אה"ע, סי' טז-יז, עמ' רעט-רצז.
- היה עליו לתת גט, והוא לא היה מעושה. אשתו יכלה לקבל את המעשה בית דין, ומותרת להינשא.
305. רצתה אמו לעלות לארץ ורוצה לעלות עמה ועם אשתו הראשונה. הרב מרדכי הלוי. **דרכי נועם**, אה"ע, סי' ז, עמ' קמב.
- יכולה אשתו השניה לעכב שיקח גם אותה הגם שמדברת מתוך קנאה.
306. חליצה באשה שאינה יכולה לקבץ את רוקה. הרב משה רוטה. **עמק התשובה**, ח"ט, סי' קנא, עמ' רסב-רסז.
- יש עצות שתתחוב את אצבעה לפיה, או שיניחו לפניה ממתקים שיגרו את הרוק.

ח. נזיקין, הפלות

307. רבנים שחתמו שאין לאיש פרטי לבדוק אם יש לו מחלת טיי זקס רק על ידי חברת דור ישרים. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ז, סי' מח, עמ' קכה-קל.
- אין כח לכמה רבנים להטיל איסורים על הציבור, ואין איש פרטי משועבד להם.
308. כשרות לעדות של המעשן סיגריות. הרב אליהו אברג'יל. **תחומין**, לב, 119-124.
- המודע לחומרת הנזק של העישון וממשיך לעשן אין ראוי לכתחילה לקחתו לעד קידושין וכדומה, וכל שכן הצורך סמים שבדאי פסול לעדות.
309. פתיחת מרפאה או חוגים לילדים בנין מגורים. הרב שלמה בארי. שו"ת **משפט החושן**, ח"א, סי' ט, עמ' קט-קית.
- אדם שמתגורר בבית עם עוד דיירים לא ישכיר דירה או מחסן לרופא שרוצה לפתוח בו קליניקה. יכול למכור, וכשירצה הקונה לפתוח ויכלו השכנים לעכב. כשאנו מוצא כלל יכול להשכיר לאומן, אבל לא כשמוצא שוכר במחיר יותר נמוך.
310. ירושה בילדי הפריה מלאכותית. הרב אליעזר איגרא. **תחומין**, לב, 55-60.
- כשלא הניח זרע של קיימא יש חילוקי דינים אם האשה הופרתה מזרע הבעל, או אם נתנם הזרע לזוג נשוי, או לאשה שאינה נשואה.
311. ספיקות בצוואת חולה סרטן. הרב חיים יוסף דוד וייס. **ויען דוד**, ח"ז, סי' קעג, עמ' רנא-רסג.
- כשיצא לחוץ על משענתו ומת מהחולי הראשון מחלוקת הפוסקים אם מתנתו קיימת, וצריך אומדנא של שלושה רופאים מומחים.
312. דברי חולה סופני המהלך על רגליו. הרב ישראל פרץ. **מקבציאל**, לט, תשי"ג, תלג-תלה.
- דבריו אינם ככתובים וכמסורים מכיון שאיו לו דין שכיב מרע.
313. ארבעה שותפים שחלה אחד מהם. הרב מרדכי הלוי. **דרכי נועם**, חו"מ, סי' נד, עמ' תריד-תריח.
- מסכים עם פסקו של הרב משה עוזיאל שהגם שעשו קנין בשבועה שיתחלקו ברווחים גם אם יחלה אחד מהם, אבל כוונתם היתה לחולי קל שמחלימים ממנו כעבור ימים, ולא למחלה קשה הגורמת לו לשבת בביתו מבלי לעסוק בשותפות.
314. ביטול שכירות כשהשוכר חלה במחלה מדבקת. הרב שלמה בארי. **משפט החושן**, ח"א, סי' לח, עמ' שכה-שלב.
- אם השוכר חלה בשפעת מקסיקו אחרי חתימת החוזה אין המשכיר יכול לבטל כי זה מום עובר, אבל כשהיתה המחלה לפני קנין השכירות יכול המשכיר לבטל את המקח.
315. קבע תור לרופא ולא הגיע. הרב אליהו לביא. **שו"ת אריאל**, ב, סי' לה, עמ' רנ-רנה.
- פרטי ההלכות כשטעה או היה אנוס, ואם הרופא בא במיוחד ולא היה לו מטופל אחר.
316. מדרגות ברשלנות רפואית. ד"ר ישראל כץ. **תחומין**, לב, 363-373.
- יש שלוש רמות של טעות רופא: אונס, שוגג וקרוב למזיד, ובהתאם חיובו לפי ההלכה בדיני אדם, בדיני שמים או פטור לגמרי. בנספח תגובת הרב איתמר ורהפטיג.

317. רופא שטעה במירשם רפואי למספר משקפיים, או שנשברה זכוכית בעת בדיקתו. הרב אליעזר רוט. **בית הלל**, מח, תשע"ג, קס-קסו.
- יש לצדד שחייב דיניי שמים ואולי גם דיניי אדם, כשבגלל עייפותו רשם מספרים לא נכונים. דינו כשומר שכר, וחייב לשלם על הזכוכית שנפלה מידיו ונשברה. כשרופא הבטיח לחולה לשלם על התרופות שיקנה והתברר שהוא עשיר, יש לצדד שחייב בכל זאת לשלם, ובכל אופן מה שכבר שילם לחולה אינו יכול להוציא ממנו. יש לרופא מתמחה להימנע מלהצטרף למנהל המחלקה בבדיקות כאשר זה גורם בושה לחולה.
318. בקטטה בשבת בבית הכנסת נחבל אחד, ונוזק לטיפול רפואי בבית חולים. הרב אליהו בקשי דורון. **תחומין**, לב, 70-72.
- החבלה גרמה בשוגג לאיסור מלאכה, ומדין תורה פטור מלשלם רק לצאת ידי שמים.
319. נתינת אבן לפני סומא. הרב טוביה גולדשטיין. **עמק הלכה**, ח"ב, סי'סד, עמ' שפ.
- מחמת כמה טעמים אין לוקים בכך על הלאו של לפני עיור.
320. שנים ששאלו חפצים זהים מגמ"ח ואיבדום. הרב זלמן נחמיה גולדברג. **תחומין**, לב, 76-73.
- כששאלו חפץ זהה מגמ"ח לכלים רפואיים ואיבדום ומישהו מצא כלי אחד והחזירו לגמ"ח, חייב כל אחד לשלם מחצית מערך הכלי השני.
321. חילוף פצוע משטח אויב תוך כדי סיכון חיים. הרב שלמה בארי. **משפט החושן**, ח"א, סי' נא, עמ' תלא-תמד.
- איש הצלה שטיפל בפצוע ונשמעה אזעקה מפני טיל, יכנס למרחב מוגן ואל יסכן עצמו בהמשך הטיפול בפצוע. בעת מלחמה על המפקד לשלוח את חייליו לחלץ פצוע אף שהם מסתכנים.
322. הפחתת עוברים. הרב אליהו האיתן. **אמונת עתיד**, 99, תשע"ג, 99-93.
- הרקע המדעי לשאלת דילול עוברים והשאלות ההלכתיות הכרוכות בכך.
323. הפלת עובר לפני יום הארבעים ליצירתו. הרב אריה כץ. **אמונת עתיד**, 99, תשע"ג, 92-89.
- גם לפני יום הארבעים יש איסור דרבנן להפיל לדעת רוב הפוסקים אף כי הוא קל מאיסור ההפלה אחרי כן, ובכל מקרה צריך לשאול פוסק חשוב.
324. הפלת בן חמישה חודשים באשה שזינתה. הרב יוסף חיים. **רב פעלים**, ח"א, אה"ע, סי' ד, 396.
- יש פוסקים שהתירו בממזר או לצורך האם, וקשה להורות בזה.
325. גרידה בחודשי הריון מתקדמים. הרב שמעון דרור. **בית הלל**, מח, תשע"ג, קסד-קעו.
- מותר להוציא עובר מת על ידי גרידה שהיא קצרה, ואין צורך להוציאו על ידי גרימת לידה שהיא ארוכה וגורמת סבל לאשה. הסכימו לכך הרבנים שלמה משה עמאר וציון בוארון.
326. משפט רפואי – השפעת ההלכה על חקיקה ופסיקה בישראל. הרב מרדכי הלפרין. רפואה ומשפט, (חוברת מיוחדת) ינואר 2013, 46-37.
- מקבץ שיטתי של דוגמאות בהם ההלכה השפיעה על חקיקת הכנסת ועל החלטות של בתי המשפט בישראל.